

ΠΕΡΙ
ΤΗΣ ΛΑΡΝΑΚΟΣ ΤΟΥ ΚΥΨΕΛΟΥ

(ΜΕΤΑ ΤΡΙΩΝ ΠΙΝΑΚΩΝ)

ΥΠΟ

ΙΩΑΝΝΟΥ ΠΑΝΤΑΖΙΔΟΥ.

(ἀνατύπωσις ἐκ τοῦ Θ' τόμου τοῦ Ἀθηναίου).

ΑΘΗΝΗΣΙΝ
ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΕΡΜΟΥ
ΠΑΡΑ ΤΗΝ ΟΔΟΝ ΜΟΥΣΩΝ ΑΡΙΘ. 2.

1880

hochachtungsvoll

J. Pantazidis

ΠΕΡΙ

ΤΗΣ ΛΑΡΝΑΚΟΣ ΤΟΥ ΚΥΨΕΛΟΥ

(ΜΕΤΑ ΤΡΙΩΝ ΠΙΝΑΚΩΝ)

ΥΠΟ

ΙΩΑΝΝΟΥ ΠΑΝΤΑΖΙΔΟΥ.

(ἀνατύπωσις ἐκ τοῦ Θ' τόμου τοῦ Ἀθηναίου).

ΑΘΗΝΗΣΙΝ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΕΡΜΟΥ

ΠΑΡΑ ΤΗΝ ΟΔΟΝ ΜΟΥΣΩΝ ΑΡΙΘ. 2.

1880

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΛΑΡΝΑΚΟΣ ΤΟΥ ΚΥΨΕΛΟΥ.

(μετὰ τριῶν πινάκων).

Ὁ Ἡρόδοτος διηγεῖται κατὰ πλάτος (Ε', 92) ὅτι οἱ ἐν Κορίνθῳ ἄρχοντες Βακχιάδαι, φοβούμενοι κατὰ χρησμόν τινα τὸν ἐκ τῆς Λάβδας τῆς γυναικὸς τοῦ Ἡετίωνος τεχθσόμενον ὡς μέλλοντα νὰ καταλύσῃ αὐτῶν τὴν ἀρχήν, ἀπεφάσισαν νὰ φονεύσωσι τὸν γόνον τοῦ Ἡετίωνος, καὶ ἀποστείλαντες ἐξ ἑαυτῶν ἄνδρας εὐθὺς μετὰ τὸν τοκετὸν τῆς Λάβδας ἐζήτουν τὸ παιδίον. Ἡ δὲ μήτηρ ἐννοήσασα τὴν ἐπιβουλὴν κατέκρυψεν αὐτὸ εἰς κιβωτόν, ἣν οἱ Κορίνθιοι *κυψέλην* ὠνόμαζον. Οὕτω δὲ σωθεὶς ἐπωνομάσθη ὁ υἱὸς αὐτῆς *Κύψελος*, καὶ οὗτος εἶνε ὁ μετέπειτα τυραννήσας ἐν Κορίνθῳ καὶ πατὴρ γενόμενος τοῦ Περιάνδρου. Καὶ ὁ μὲν Ἡρόδοτος οὐδὲν πλέον διηγεῖται περὶ τῆς σωτηριώδους ἐκείνης κυψέλης· ὁ δὲ Πausanias (Ε', ιζ', 5) μνημονεύει μὲν συντομώτατα τὴν ἱστορίαν ταύτην, προσθέτει δὲ ὅτι «τῆς σωτηρίας ἕνεκα τοῦ Κυψέλου τὸ ἀπ' αὐτοῦ γένος οἱ ὀνομαζόμενοι Κυψελίδαι τὴν *λάρνακα* εἰς *Ὀλυμπίαν ἀνέθεσαν*.» Καὶ ταύτην τὴν λάρνακα ἔπειτα περιγράφει αὐτὸς μετὰ πολλῆς λεπτομερείας ἐν τρισὶ περίπου κεφαλαίοις.

Δυστυχῶς ὅμως εἴτε διὰ τὸ ἀναμφισβήτητον χάσμα τὸ ἐν ἀρχῇ τοῦ περὶ τῆς λάρνακος λόγου εἴτε δι' ἀμέλειαν ὁ Πausanias οὐδεμίαν ἡμῖν παρέχει εἰδήσιν οὔτε περὶ τοῦ σχήματος οὔτε περὶ τοῦ μεγέθους οὔτε περὶ τῆς ἐν τῇ ὀπισθοδόμῳ τοῦ Ἡραίου, ὅπου ἀνέκειτο, τοιαύτης ἢ τοιαύτης ἰδρύσεως τοῦ περιφανοῦς ἐκείνου μνημείου τῆς ἀρχαίας γλυπτικῆς. Ἡ δὲ περίστασις αὕτη παρήγαγε τὰς μεταξὺ φιλολόγων καὶ ἀρχαιολόγων διαφωνίας περὶ τῆς ἐρμηνείας τοῦ Πausanίου, τουτέστι περὶ τῆς ὀρθῆς ἐπὶ τῆς λάρνακος κατατάξεως τῶν παραστάσεων. Ἀπὸ τοῦ πρώτου περὶ τοῦ θέματος τούτου πραγματευθέντος Heyne (über den Kasten des Cypselus etc. Göttingen 1770) μέχρι τοῦ τελευταίου, ὅσον ἐμοὶ γνωστόν, J. Overbeck (über die Lade des Ky-

pselos, 1865) ἐξηγήθησαν πολλαὶ καὶ διάφοροι γνῶμαι. Μίαν ἐκάστην τούτων ἐνταῦθα νὰ μνημονεύσω κρίνω περιττόν, ἀφ' οὗ ἐν τῷ εἰρημένῳ συγγράμματι τοῦ Overbeck εὐρίσκονται ἅπασαι ἀκριβέστατα ἀναγεγραμμέναι. Ὅτι πρὸς τὸν σκοπὸν ἡμῶν συντελεῖ εἶνε ὅτι αἱ ποικίλαι αὗται γνῶμαι, πλὴν τῶν ἐκ πρώτης ὄψεως προφανῶς ἀνυποστάτων, δύνανται νὰ συγκεφαλαιωθῶσιν εἰς τὰς ἐξῆς δύο. Κατὰ τὴν μίαν, ἣν πρεσβεύουσι μάλιστα οἱ φιλόλογοι Heyne καὶ Schubart καὶ οἱ καλλιτεχνικοὶ Quatremère de Quincy καὶ Ruhl, ἡ λάρναξ εἶχε σχῆμα μὲν τὸ τῶν σαρκοφάγων ἢ τῶν γνωστῶν ἐν τῇ ἀνατολῇ τετραγωνικῶν ἐπιμήκων κιβωτίων τῶν εἰς ἀπόθεσιν ἐνδυμάτων μάλιστα χρησίμων, τὰς δὲ παραστάσεις διατεθειμένας ἐπὶ τῶν πέντε ὁρατῶν αὐτῆς ἐπιφανειῶν ἢ ἐδρῶν (καὶ αὗται εἶνε αἱ πέντε χῶραι τοῦ Πausaniou). ἦτο δὲ ἰδρυμένη οὕτως, ὥστε νὰ εἶνε περίοπτος*). Κατὰ δὲ τὴν ἑτέραν, ἣν ἐξήνεγκε μὲν ὁ O. Jahn, περαιτέρω δ' ἐπεξεργάσθη καὶ ἐπὶ πίνακος διέγραψεν ὁ J. Overbeck, τὸ μὲν σχῆμα εἶχε περίπου ὅμοιον· ἦτο δὲ ἰδρυμένη πρὸς τῷ τοίχῳ τοῦ ναοῦ καὶ εἶχε τὰς παραστάσεις μόνον ἐπὶ τῶν τριῶν ὁρατῶν καθέτων ἐδρῶν, ἐν πέντε ἄλλεπαλλήλοις ζώναις (καὶ αὗται εἶνε κατ' αὐτοὺς αἱ πέντε χῶραι τοῦ Πausaniou)**).

Ἡμεῖς ἀναγνόντες τὸν Πausaniou πρὶν ἢ γνωρίσωμεν τὰς διαφοροὺς ταύτας ἐρμηνείας τοῦ καλλιτεχνήματος, ἐσχηματίσαμεν γνῶμην, ἥτις ἐν πολλοῖς μὲν συμπίπτει πρὸς τὴν τῶν φιλολόγων, ἐν ἄλλοις δὲ διαφέρει· ἐκρίναμεν δὲ καλὸν νὰ δημοσιεύσωμεν αὐτήν, διότι νομίζομεν ὅτι ἀκριβῶς ἐκεῖνα καθ' ἃ ἡμεῖς διαφέρομεν τῶν ἄλλων***) συντελοῦσιν εἰς ὑποστήριξιν αὐτῆς, ὡς τῆς μόνης ὀρθῆς.

Ἀλλὰ πρὶν προβῶμεν εἰς τὴν κατανομήν καὶ διὰθεσιν τῶν

*) Ἡ γνῶμη αὕτη λέγεται καὶ ἐδρικὴ θεωρία (Seitentheorie).

**) Ἡ γνῶμη αὕτη, ἣν μάλιστα οἱ ἀρχαιολόγοι πρεσβεύουσιν, ὀνομάζεται ζωνικὴ θεωρία (Streifentheorie, Zonentheorie).

***) Ἀγνοοῦμεν ἂν ἐδημοσιεύθη ποὺ τοῦ Ruhl ἡ ἀνάπλασις τῆς λάρνακος, ἣν ἰδὼν, φαίνεται, ἀνέκδοτον θαυμάζει ὁ Schubart.

παραστάσεων, προκαταρκτικῶς ἀνάγκη νὰ λυθῇ τὸ ζήτημα, ἂν ἡ ἐν Ὀλυμπίᾳ ἀνατεθεῖσα ὑπὸ τῶν Κυψελιδῶν λάρναξ ἦτο αὐτὴ ἐκείνη ἐν ἣ ἔκρυψεν ἡ Λάβδα τὸν Κύψελον, ἢ ἐπίτηδες παρηγγέλθη αὐτῆς ἡ κατασκευὴ μετέπειτα εἰς ἀνάμνησιν τῆς σωτηρίας τοῦ γενάρχου. Ὁ Παυσανίας εὐθὺς ἐν ἀρχῇ τοῦ περὶ αὐτῆς λόγου γράφων «λάρναξ κέδρου μὲν πεποιήται, ζῳδια δὲ ἐλέφαντος ἐπ' αὐτῆς, τὰ δὲ χρυσοῦ, τὰ δὲ καὶ ἐξ αὐτῆς ἐστὶν εἰργασμένα τῆς κέδρου» εἰς ταύτην τὴν *λάρνακα* Κύψελον ἀπέκρυψεν ἡ μήτηρ» προδήλως ἀπεδέχθη τὴν γνώμην τῶν ἐξηγητῶν, οἵτινες εἶνε γνωστὸν πόσον ἐφιλοτιμοῦντο νὰ περιάπτωσιν εἰς πολλὰ τῶν ἀναθημάτων μείζονα τῆς ἀληθοῦς δόξαν, ἀναφέροντες αὐτὰ εἰς παλαιούς καὶ ἐπιφανεῖς μύθους. Τῆς πίστεως τοῦ Παυσανίου μετέχει καὶ ὁ Quatremère de Quincy (Jupit. Olymp. σελ. 125) καὶ ἄλλοι τῶν νεωτέρων. Ἄλλοι δέ, πιθανώτερα καθ' ἡμᾶς φρονοῦντες, νομίζουσιν ὅτι τὸ ἀνάθημα παρηγγέλθη ἐπίτηδες ὑπὸ τῶν Κυψελιδῶν καὶ κατασκευάσθη μετὰ τοςαύτης πολυτελείας, οἷαν δὲν εἶνε πιθανὸν ὅτι ἐδύνατο νὰ ἔχῃ τῆς Λάβδας ἡ κυψέλη, ἐν ἣ κατέκρυψε τὸ παιδίον. Ἡ Λάβδα ἦτο βεβαίως ἐπιφανοῦς οἰκογενείας καὶ ὁ Ἡετίων δὲν ἦτο ἄνθρωπος μὴ δυνάμενος νὰ ἔχῃ πολυτελεῖ τινα σκεύη ἐν τῷ οἴκῳ του· ἀλλ' ὅταν τις ἀναλογισθῇ ὁποίας τέχνης καὶ πολυτελείας ἔργον ἦτο ἐκείνη ἡ λάρναξ ἡ ἐν τῷ Ἡραίῳ, καὶ ὁποίου μεγέθους, ὡς θέλομεν ἰδῇ ἐν τοῖς ἐξῆς, θέλει δυσκολευθῇ νὰ πιστεύσῃ ὅτι τοιαύτη κιβωτός, ἥς ὁ τόπος κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἦτο οὐχὶ ἐν τῷ μεγάρῳ (ἐν τῇ αἰθούσῃ τῆς ὑποδοχῆς, ὡς θὰ ἐλέγομεν σήμερον), ἀλλ' ἐν τῷ θαλάμῳ, ἐν τῷ κοιτῶνι, ἦν ἐκ τῶν συνήθων ἐπίπλων τῶν εὐγενῶν καὶ πλουσίων οἰκογενειῶν. Πιθανώτατον λοιπὸν φαίνεται ὅτι παρηγγέλθη ἐπίτηδες ἵνα χρησιμεύσῃ ὡς ἀνάθημα. Τούτου δὲ τεθέντος, εἶνε ἀναμφίβολον ὅτι τὸ ἀνάθημα ἰδρῦθη ἐπὶ βάρους καὶ ἐν τοιαύτῃ χώρᾳ ὥστε νὰ εἶνε περίοπτον, καὶ ἐπομένως πᾶσαι αὐτῆς αἰδραταὶ ἔδραι ἦσαν ἐξ ἴσου κεκοσμημένα δι' ἀναγλύφων. Ἀλλὰ καὶ ἂν ὑποτεθῇ ὅτι ἡ ἐν τῷ Ἡραίῳ λάρναξ ἦτο αὐτὴ ἡ ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Ἡετίωνος, νομίζω ὅτι δυσκόλως δύναται νὰ παραδεχθῇ τις ὅτι κιβωτός μετὰ τοςαύτης τέχνης καὶ πολυτελείας ἐξ-

ειργασμένη, ἤθελεν ἔχει τὴν σπουδαίαν καλλιτεχνικὴν ἔλλειψιν, νὰ μὴ εἶνε περὶ πάσας τὰς ὁρατὰς ἑδρας, ἔστω καὶ τέσσαρας, κεκοσμημένον, ἀλλὰ μόνον περὶ τὰς τρεῖς. Ἐν τοῖς ἐξῆς θέλομεν ἰδῆν ὅτι δι' ἄλλους ισχυροὺς λόγους ἐξ αὐτοῦ τοῦ Πανσανίου ἐξαγομένους εἶνε ἀπαράδεκτος ἢ κατὰ τὸν Jahn διακοσμήσις τῆς λάρνακος καὶ ἡ πρὸς τῷ τοίχῳ τοῦ ναοῦ ἱδρυσίς αὐτῆς.

Δεύτερον προκαταρκτικὸν ζήτημα προκείμενον εἰς λύσιν εἶνε τὸ περὶ τοῦ σχήματος καὶ μεγέθους αὐτῆς· διότι καὶ περὶ τούτων δὲν εἶνε ἐντελῶς σύμφωνοι οἱ φιλόλογοι καὶ ἀρχαιολόγοι. Καὶ περὶ μὲν τοῦ σχήματος ὀλιγωτέρα ἡ διχογνωμία, διότι ἡ ἐπικρατοῦσα γνώμη μεταξὺ αὐτῶν εἶνε ὅτι ἦτο τετράγωνος ἐπιμήκης κιβωτὸς μετὰ ἐπιθέματος ὀριζοντίου καθέτους ἐπ' ἀλλήλων ἔχουσα τὰς ἑδρας, ὁμοία δηλ. πρὸς τὰς κιβωτοὺς ἐκείνας τὰς ἐν χρήσει καὶ κατὰ τὴν ἀρχαιότητα καὶ τὴν σήμερον παρὰ τῷ Ἑλληνικῷ λαῷ πρὸς ἐναπόθεσιν ἐνδυμάτων καὶ ἄλλων πολυτίμων κειμηλίων ὡς τοιαύτη ἄρα δὲν ἐδύνατο οὔτε ὕψος νὰ ἔχει τοσοῦτον, ὥστε νὰ μὴ δύναιται ἔξωθεν ἰστάμενός τις καὶ ἐγκύπτων νὰ φθάσῃ διὰ τῶν χειρῶν εἰς τὸν πυθμένα, οὔτε πλάτος τοσοῦτον, ὥστε νὰ κατέχει πολὺν χῶρον ἐν τῷ θαλάμῳ· μέγεθος ἐδύνατο νὰ λάβῃ μᾶλλον κατὰ μῆκος. Τούτων οὕτως ἐχόντων, τὸ μὲν μέγεθος ὅπερ ὀρίζει αὐτῇ ὁ Quatremère de Quincy (μῆκος μὲν 6 ποδ. = 2 μ. περίπου· πλάτος τεσσάρων ποδ. = 1,33 μ. περίπου· καὶ ὕψος ἴσον τῷ πλάτει) εἶνε τοσοῦτον ὑπερβολικόν, ὥστε δὲν ἀρμόζει εἰς οὐδὲν τοιούτου εἶδους οἰκιακὸν σκεῦος, ἐκτὸς ἂν θεωρηθῇ ὡς παριστώμενον ὑπὲρ τὸ φυσικὸν καὶ σύνηθες μέγεθος, ὅπερ δὲν συμφωνεῖ πρὸς τὴν γνώμην αὐτοῦ ὅτι τὸ ἀνάθημα τῶν Κυψελιδῶν ἦτο τῆς Δάβδας ἡ κυψέλη. Τὸ δὲ ὑπὸ τοῦ Overbeck ἀποδοθὲν εἰς τὴν λάρνακα σχῆμα καὶ μέγεθος φαίνεται ὡσαύτως ἀπομακρυνόμενον τοῦ συνήθους καὶ φυσικοῦ· διότι τὸ μὲν ὕψος εἶνε κατ' αὐτὸν 3 ποδῶν ὡς ἐγγιστα, ἤγουν 1 μέτρου· ἀλλὰ τίς ἄνθρωπος ἢ ποία γυνή, ὅσον καὶ ἂν εἶνε ὑψηλή, δύναται ἔξωθεν ἰσταμένη καὶ ἐγκύπτουσα εἰς τὴν λάρνακα ὑπὲρ ὕψος ἐνὸς μέτρου νὰ φθάσῃ διὰ τῶν χειρῶν εἰς τὸν πυθμένα; Ἄφ' οὗ δὲ ἀπέδωκε τοσοῦτον ὕψος, ὥρισεν τὸ μῆκος εἰς 3 πόδ. 9 δακτ., ἡ-

γουν 1,25 μέτρ. περίπου καὶ τὸ πλάτος εἰς 2 πόδ. 8 $\frac{1}{3}$ δακτ. ἤγουν 0,76 μέτρ. περίπου. Οὕτως ἔλαβεν ἡ λάρναξ σχῆμα καὶ μέγεθος οὐχὶ πολὺ διάφορον τοῦ τῶν προχείρων ἐκείνων καὶ προσωρινῶν κιβωτίων, δι' ὧν μεταφέρονται πραγματεῖαι ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν. Ὁ Schubart ὀρίζει τὸ ὕψος, ἀφθόνως λαμβανόμενον, εἰς 2 $\frac{1}{2}$ πόδας· ἀπορῶ δὲ πῶς μετὰ τοῦτο προσθέτει αὐτὸ πολὺ μέχρι 3 ποδῶν». Νομίζω ὅτι ἂν ὁ τεχνίτης δὲν ἤθελε νὰ παραβῇ τοὺς φυσικοὺς ὅρους τοιαύτης λάρνακος, οἷα ὑπολαμβάνεται ἡ τοῦ Κυψέλου, δὲν ἐδύνατο νὰ κατασκευάσῃ αὐτὴν οὐδὲ κατὰ ἓνα δάκτυλον ὑψηλοτέραν τῶν 2 $\frac{1}{2}$ ποδῶν. Τοσοῦτον ἴσως ἢ ὀλίγον τι μικρότερον (2 $\frac{1}{4}$ ποδ.) θὰ ἦτο τὸ πλάτος αὐτῆς· τὸ δὲ μήκος οὐδὲν τὸ κωλύον νὰ παραδεχθῶμεν διπλάσιον τοῦ ὕψους, ἤγουν 5 ποδῶν*).

Τοιοῦτον σχῆμα καὶ τοσοῦτον μέγεθος ἔχουσα ἡ λάρναξ δὲν εἶνε πιθανὸν ὅτι ιδρύθῃ ἀμέσως ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τοῦ ναοῦ· διότι τοῦτο ἤθελε δυσχεράνῃ τὴν θέαν τῶν ἐπ' αὐτῆς ἀναγλύφων παραστάσεων, καὶ μάλιστα τὴν ἀνάγνωσιν τῶν ἐπιγραφῶν· ὁ δὲ καλλιτέχνης δὲν ἐμόχθησεν, ἵνα μένωσιν ἀπαρατήρητα τὰ ἔργα τῶν χειρῶν του. Εἶνε λοιπὸν πιθανώτατον ὅτι ἡ λάρναξ ἦτο ἰδρυμένη ἐπὶ τινος βάθρου, οὐχὶ μὲν τοσοῦτον ὑψηλοῦ, ὥς φαίνεται ἐν τῇ μικρᾷ ἀπεικονίσει τῇ παρὰ Heyne, ἀλλ' οὐδὲ τοσοῦτον χαμηλοῦ, ὥς παρὰ Quatremère de Quincy. Νομίζω ὅτι τὸ πρέπον ὕψος τοῦ ἐκ δύο βαθμίδων συνισταμένου βάθρου θὰ ἦτο 0,40—0,50 μέτρ. (ἴδε Πίν. Α', I).

*) Χάριν τοῦ σχήματος παραπέμπομεν εἰς παράστασιν τινα ἐπὶ ἀγρίου, ἣν προχείρως εὗρομεν, τὴν ἐν τοῖς Opusc. τοῦ Ritschl: Pelops—Vase von Ruvo σελ. 795. Πίν. II, III. Ἄξιον παρατηρήσεως εἶνε πλὴν τοῦ σχήματος τῶν 2 τούτων κύσεων καὶ ἡ τῶν καθέτων πλευρῶν διαίρεσις, τῆς μὲν εἰς δύο, τῆς δὲ εἰς τρεῖς ζώνας. Ὡσαύτως καὶ ἐν ἄλλῃ παραστάσει μούσης τινὸς φερούσης κύστιν αὕτη ἔχει οὐ μόνον τὸ σχῆμα τῆς ἡμετέρας λάρνακος, ἀλλὰ καὶ τὴν μακροτέραν αὐτῆς πλευράν, τὴν μόνην ὁρατὴν, διηρημένην εἰς 2 ὀριζοντέλους ζώνας καὶ τέσσαρα κάθετα χωρία ἢ τὸ ὅλον εἰς 8 οἴκους· οὗτω δὲ παρέχει ὅψιν ἀκριβῶς ὁμοίαν πρὸς τὴν τοῦ ἡμετέρου πίνακος Β'. (Lenormant et De Witte Elite d. Monum.céramograph. II. pl. LXX.)

Στερούμενοι πάσης μαρτυρίας καὶ εὐρισκόμενοι ἐν τῇ σφαίρᾳ τῶν ὑποθέσεων καὶ εἰκασιῶν, ἀναγκάζομεθα μίαν ἔτι ὑπόθεσιν νὰ προτάξωμεν πρὶν μεταβῶμεν εἰς τὴν κατὰ τὸν Παυσανίαν διάταξιν τῶν παραστάσεων. Ποῦ ἄρᾳ γε τοῦ ναοῦ καὶ πῶς ἦτο ἰδρυμένη ἡ λάρναξ; Ὅτι ἦτο ἐν τῷ ὀπισθοδόμῳ καὶ καθ' ἑαυτὸ εὖλογον φαίνεται καὶ ῥητῶς μαρτυρεῖται ὑπὸ τοῦ ἰδόντος αὐτὴν Δίωνος τοῦ Χρυσοστόμου ΙΑ', 163. Ἀλλὰ ποῦ τοῦ ὀπισθοδόμου; Κατὰ φυσικὸν λόγον δεξιὰ ἢ ἀριστερὰ τοῦ εἰσερχομένου, καὶ πιθανώτατα οὕτως ὥστε ἡ μὲν βραχυτέρα πλευρὰ τῆς λάρνακος νὰ ἀντικρύζῃ πρὸς τὸν βραχύτερον τοῖχον τοῦ ὀπισθοδόμου, ἡ δὲ μακροτέρα πρὸς τὸν μακρότερον. Οὕτως ἐγένετο χώρου οἰκονομία, ἥτις φαίνεται ἦτο πολὺ ἀναγκαία ἐν τῷ μεγάλῳ ἐκείνῳ θησαυροφυλακείῳ τῆς Ὀλυμπίας, διότι πρὸς οἰκονομίαν χώρου δὲν εἶνε ἀδιάφορον τὸ νὰ τεθῇ οὕτως ἢ ἄλλως ἐν καὶ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα. Ὁ εἰσερχόμενος λοιπὸν εἰς τὸν ὀπισθοδόμον τοῦ Ἡραίου εἶχε τὴν λάρνακα πρὸς δεξιὰν αὐτοῦ ἢ ἀριστεράν (ἀκριβέστερος ὁρίσμός ἀδύνατον νὰ γείνη δι' οὐδεμιᾶς εἰκασίας)· στροφόμενος δὲ πρὸς αὐτὴν εἶχε *ἐνώπιόν του τὴν βραχεῖαν αὐτῆς πλευράν*.

Ταῦτα προκαταρκτικῶς ὀρίσαντες οὐχὶ μὲν μετὰ βεβαιότητος διὰ τὴν ἔλλειψιν μαρτυριῶν, ἀλλὰ μετὰ πλείστης πιθανότητος, μεταβαίνομεν εἰς τὴν ἐξέτασιν τῆς παρὰ Παυσανίαν περιγραφῆς καὶ τὴν ἐπὶ τῆς λάρνακος διάταξιν τῶν ἀναγλύφων παραστάσεων. Ἀλλὰ καθ' ἃ προλαβόντες εἵπομεν, ἀπαντῶμεν περὶ τούτου δύο πάντη διαφόρους θεωρίας, τὴν τοῦ Jahn-Overbeck καὶ τὴν τοῦ Heyne-Schubart. Ἀκολουθοῦντες δὲ ἡμεῖς ἐν πολλοῖς τοὺς τελευταίους καὶ ἀσπαζόμενοι τὴν περὶ πέντε πλευρῶν θεωρίαν, ὀφείλομεν νὰ καταδείξωμεν τοὺς λόγους, δι' οὓς νομίζομεν ἀσύμφωνον πρὸς τὴν ἔννοιαν τῆς περιγραφῆς τοῦ Παυσανίου καὶ ἐπομένως ἀπαράδεκτον τὴν θεωρίαν τοῦ Jahn, ἣν ἀπεδέχθη καὶ συνεπλήρωσεν ὁ Overbeck.

Καὶ πρῶτον μὲν, καθ' ἃ καὶ ἐν τοῖς πρόσθεν εἵπομεν, τὸ σχῆμα καὶ αἱ διαστάσεις τῆς λάρνακος, ὅπως παρεδέχθη αὐτὰ ὁ Overbeck, εἶνε ἀσύμφωνα πρὸς τὴν ἰδέαν τῆς λάρνακος τοῦ

Κυψέλου. Ἡ λάρναξ αὕτη, εἴτε ἦτο αὐτὴ ἐκείνη, ἐν ἣ κατέκρυψε τὸ παιδίον ἢ Λάβδα, καθ' ἃ πιστεύει ὁ Πausanías καὶ τινες τῶν νεωτέρων, εἴτε ἦτο ἐπίτηδες κατεσκευασμένον κατὰ μίμησιν ἐκείνης ἀνάθημα τῶν Κυψελιδῶν, καθ' ἃ φρονοῦσιν ἄλλοι τῶν νεωτέρων, εἴτε ἦτο, ἄγνωστον τίνος, πολυτελὲς ἀνάθημα, ὅπερ μόνον διὰ τὸ σχῆμα καὶ τὸ μέγεθος ἐσχέτισαν οἱ ἐξηγηταὶ πρὸς τὴν σωτηρίαν τοῦ Κυψέλου τὴν παρ' Ἡροδότῃ, ὡς νομίζει ὁ Welcker, ὥφειλε καὶ κατὰ τὰς τρεῖς ταύτας ὑποθέσεις νὰ ἔχῃ τὸ σχῆμα καὶ τὸ μέγεθος τοῦ γνωστοῦ ἐπίπλου, νὰ εἶνε μᾶλλον ἐπιμήκης, ὀλιγώτερον δὲ πλατεῖα καὶ ὑψηλὴ, δι' οὗς λόγους ἀνωτέρω εἵπομεν. Ἐπειτα δὲν ὑπάρχει λόγος, δι' ὃν ὁ τεχνίτης κοσμήσας τοσοῦτον πολυτελῶς διὰ χρυσοῦ καὶ ἐλέφαντος καὶ τεχνικῶν ἀναγλύφων τὰς τρεῖς καθέτους πλευράς, κατέλιπεν ἀδιακόσμητον τὴν ἀνωτάτην καὶ τὰ μάλιστα ὀρατὴν χώραν, τὴν τοῦ ἐπιθέματος. Δὲν δύναται νὰ εἴπῃ τις ὅτι τοῦτο ἐγένετο ἐπίτηδες ὑπὸ τοῦ τεχνίτου, ἵνα χρησιμεύσῃ καὶ αὐτὴ, ὅπως πᾶσιν αἱ λάρνακες ἐκεῖναι ἐχρησίμευον ὡς καθίσματα ἢ ἔδρανα· διότι πρῶτον μὲν τοῦτο ἐγένετο, καὶ μέχρι τοῦ νῦν γίνεται παρὰ τῷ ἑλληνικῷ λαῷ, μόνον ἐν ταῖς πτωχικωτέραις οἰκίαις καὶ ἐν ἑλλείψει ἰδίων ἐδρῶν· ἐν δὲ τῷ οἴκῳ τοῦ Ἡετίωνος δὲν ὑπῆρχε βεβαίως τοιαύτη ἑλλείψις· δεύτερον δὲ καὶ κυριώτερον διότι ὁ Overbeck ἀποδίδει τοσοῦτον ὕψος, ὥστε δὲν ἦτο εὐκολος ἡ ἐπικάθισις. Ἵνα καθίσῃ τις εἰς ὕψος ἐνὸς μέτρου, ἔχει χρεῖαν βαθμίδων.

Ἄλλ' ὁ κυριώτερος κατὰ τῆς θεωρίας ταύτης λόγος εἶνε ὁ ἐξῆς. Ὁ Pausanías (Ε', ιζ', 6) ἀρχόμενος τῆς περιγραφῆς τῶν πέντε χωρῶν, ἐν αἷς περιελήφθησαν αἱ παραστάσεις αἱ ἐπὶ τῆς λάρνακος, λέγει Ἄρξαμένῳ δὲ ἀνασκοπεῖσθαι κάτωθεν τοσάδε ἐπὶ τῆς λάρνακος ἡ πρώτη παρέχεται χώρα. Οἰνόμαος κτλ.» μεταβαίνων δὲ κατωτέρω (ιη', 1) εἰς τὴν δευτέραν χώραν λέγει ἁτῆς χώρας δὲ ἐπὶ τῆς λάρνακος τῆς δευτέρας ἐξ ἀριστερῶν μὲν γίνοιτο ἂν ἡ ἀρχὴ τῆς περιόδου, πεποίηται δὲ γυνὴ κτλ.» ἔτι κατωτέρω (ιη', 6) Ἀστρατιωτικὰ δὲ ἐπὶ τῇ τρίτῃ χώρᾳ τῆς λάρνακος — τὸ μὲν πολὺ κτλ.» μεταβαίνων εἰς τὴν τετάρτην

(ιθ', 4) λέγει «Τέταρτα δὲ ἐπὶ τῇ λάρνακι ἐξ ἀριστερᾶς περι-
 όντι Βορέας ἐστὶ κτλ.». Τέλος περὶ τῆς πέμπτης λέγει (ιθ', 7)
 «Ἡ δὲ ἀνωτάτω χώρα, πέντε γὰρ ἀριθμὸν εἰσι, παρέχεται μὲν
 κτλ.». Τὰς χώρας ταύτας τοῦ Πausανίου φαντάζεται ὁ Over-
 beck ὡς πέντε ζώνας ἀλλεπαλλήλους, καλυπτούσας τὰς τρεῖς
 καθέτους ὁρατὰς πλευρὰς τῆς λάρνακος, τὴν προσθίαν καὶ μακρο-
 τέραν καὶ τὰς δύο ἐκατέρωθεν αὐτῆς βραχυτέρας. Ἀρχεται δ' ἐκά-
 στη ζώνῃ ἀπὸ τῆς βραχυτέρας πλευρᾶς, διέρχεται τὴν προσθίαν
 καὶ μακροτέραν καὶ ἀπολήγει εἰς τὴν ἐτέραν βραχυτέραν. Καὶ ὡς
 πρώτην μὲν χώραν θεωρεῖ τὴν κατωτάτην ζώνην τὴν ἐγγύτατα
 τοῦ ἐδάφους, ὡς δευτέραν τὴν ὑπεράνω αὐτῆς καὶ οὕτω καθεξῆς
 μέχρι τῆς πέμπτης ζώνης, ἥτις εἶνε δῆθεν ἡ ἀνωτάτη χώρα τοῦ
 Πausανίου. Ἡ δὲ διαδοχὴ τῶν χωρῶν τούτων γίνεται, λέγει, κατὰ
 τὸν τρόπον τὸν λεγόμενον *βουστροφηδόν*. (Ἴδε τὸν ἐν τέλει τῆς
 μνημονευθείσης πραγματείας τοῦ Overbeck προσηρητημένον τί-
 νακα). Ἀρχεται δηλ., ὡς νομίζουσιν οἱ ὁπαδοὶ τῆς θεωρίας ταύ-
 της, περιγράφων ὁ Πausanίας τὴν πρώτην χώραν ἐκ δεξιῶν
 πρὸς τὰ ἀριστερά, τὴν δὲ δευτέραν ἐξ ἀριστερῶν πρὸς τὰ δεξιὰ,
 τὴν δὲ τρίτην ἐκ δεξιῶν πάλιν πρὸς τὰ ἀριστερά καὶ οὕτω κα-
 θεξῆς μέχρι τῆς ἀνωτάτης. Ἀλλὰ πόθεν δῆλον ὅτι τοιαύτην
 ἐννοεῖ καὶ ὁ Πausanίας τὴν διάταξιν τῶν παραστάσεων; διότι τὸ
 μὲν πρῶτον τῶν παρατεθέντων αὐτοῦ χωρίων οὐδὲν ἄλλο δύναται
 νὰ σημαίνει κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τῶν ὁπαδῶν τῆς θεωρίας ταύ-
 της εἰμὴ ὅτι ἡ πρώτη χώρα κατεῖχε τὰ κάτω τῆς λάρνακος· ἂν
 ὅμως ἡ περιγραφή τῆς χώρας ταύτης τῆς κατωτάτης καὶ ἐπομέ-
 νως ἡ παρατήρησις τοῦ θεατοῦ πρέπει νὰ ἀρχίσῃ ἐκ τῆς δεξιᾶς
 πλευρᾶς πρὸς τὰ ἀριστερά, ἢ ἐκ τῆς ἀριστερᾶς πρὸς τὰ δεξιὰ,
 τοῦτο οὐδαμῶς ἐξάγεται ἐκ τοῦ κεμένου τοῦ Πausανίου· καὶ ὁ
 Overbeck τοποθετῶν ἐν τῷ πίνακι αὐτοῦ τὴν ἀρχὴν τῆς πρώ-
 τῆς χώρας, τὸν Οἰνόμαον διώκοντα τὸν Πέλοπα, εἰς τὴν δεξιάν
 πλευράν τῆς λάρνακος, ἐνεργεῖ πάντῃ αὐθαιρέτως. Νομίζει ὅτι
 δικαιούται νὰ πράξῃ οὕτως ὑπὸ τοῦ δευτέρου χωρίου, ἐν ᾧ λέγει
 ῥητῶς ὁ Πausanίας ὅτι αἱ ἐξ ἀριστερῶν μὲν γίνοντο ἂν ἡ ἀρχὴ
 τῆς περιόδου»· ἀλλὰ καὶ ἂν ἦτο ἀληθὴς ἡ κατ' αὐτὸν ἐρμηνεία

τοῦ χωρίου τούτου (τοῦ ὁποίου τὴν ἀληθῆ ἔννοιαν θέλομεν ἰδῆ κατωτέρω), μένει πάντοτε ἀκέραιον τὸ ἄτοπον ὅτι ὁ Πausanías περιγράφων μὲν τὴν πρώτην χώραν δὲν ὑπέδειξεν, ἐν ᾧ ἦτο ἀπαραίτητος ἀνάγκη νὰ ὑποδειχθῇ, πόθεν γίνεται ἡ ἀρχὴ τῆς περιγραφῆς· μόνον δὲ κατὰ τὴν περιγραφὴν τῆς δευτέρας καὶ τετάρτης ὑποδεικνύει τὴν ἀρχήν. Ὡστε μόνον ἀφ' οὗ διέλθῃ τις σχεδὸν ὅλην τὴν περιγραφὴν τῶν χωρῶν, δύναται νὰ εἰκάσῃ ὅτι αἱ παραστάσεις ἦσαν βουστροφηδὸν διατεταγμέναι ἐπὶ τῶν τριῶν πλευρῶν τῆς λάρνακος. Ἀλλ' ἂν τὸ πρᾶγμα εἶχεν οὕτως, ὁ Pausanías ἤθελε βεβαίως κάμῃ περὶ τούτου λόγον εὐθὺς ἐν ἀρχῇ τῆς περιγραφῆς, ἵνα ὁδηγήσῃ τὸν παρακολουθοῦντα τὴν περιγραφὴν αὐτοῦ. Ὅπως περὶ τῶν ἐπιγραμμάτων τῶν ἐπὶ τῆς λάρνακος σημειώνει ὅτι τὰ μὲν αὐτῶν ἦσαν «εἰς εὐθὺ σχῆμα», τὰ δὲ βουστροφηδόν, ἵνα ὁδηγήσῃ τὸν ἀναγνώστην, οὕτως κατὰ πολὺ μείζονα λόγον ὤφειλε καὶ περὶ τῶν κατὰ τὰς χώρας παραστάσεων νὰ σημειώσῃ τι πρὸς ὁδηγίαν τοῦ παρατηρητοῦ. Ἡ ἀσάφεια αὕτη τοῦ Pausanίου ἔπρεπε νὰ φωτίσῃ τοὺς ἐρμηνευτὰς αὐτοῦ εἰς ἀναζήτησιν ὀρθοτέρας ἐρμηνείας τοῦ πρώτου χωρίου. Ἀλλὰ περὶ τούτου ἐν τοῖς ἐξῆς.

Ἄλλος λόγος, δι' ὃν ἡ ζωνικὴ αὕτη θεωρία εἶνε ἀσυμβίβαστος πρὸς τὴν ὀρθὴν ἔννοιαν τῶν λόγων τοῦ Pausanίου εἶνε ὁ ἐξῆς, ὅστις ἤδη καὶ ὑπὸ τοῦ Schubart ὀρθότατα ἀντετάχθη εἰς τὴν θεωρίαν τοῦ Jahn (N. Jahrbücher für Phil. u. Pädag. 1861, τεύχ. 5, σελ. 308) καὶ ὑπὸ τοῦ Overbeck ἀνεγνωρίσθη ὡς ὀρθὸς (Lade des Kypselos σελ. 35 καὶ 36): Ὅμιλῶν ὁ Pausanías περὶ τῆς δευτέρας καὶ τετάρτης χώρας μεταχειρίζεται τὰς φράσεις «γίνοιτο ἂν ἡ ἀρχὴ τῆς περιόδου» καὶ «περιόντι». Αἱ λέξεις περίοδος καὶ περιέμαι ἀποδεικνύουσι προφανῶς ὅτι ἐνταῦθα πρόκειται περὶ περιγραφῆς πραγμάτων, ἅπερ μόνον πέριξ αὐτῶν βαδίζων τις δύναται νὰ ἰδῇ· καὶ ὅτι ἐπομένως ἡ λάρναξ δύναται νὰ περιοδευθῇ, μόνον ἂν εἶνε περίοπος. Τοῦτο αἰσθανόμενος ὁ O. Jahn ὅτι ἄρδην ἀναιρεῖ τὴν θεωρίαν αὐτοῦ, παρηρμήνευσε τὰς λέξεις ἐκλαβὼν αὐτὰς εἰς τὴν σημασίαν τῆς περιγραφῆς καὶ τοῦ περιγράφειν. Ἀλλὰ τὴν ἐρ-

μηνείαν ταύτην καὶ αὐτὸς ὁ θερμὸς αὐτοῦ ὀπαδὸς **Overbeck** κα-
τακρίνει, εἰσάγει ὅμως ἄλλην, ἥτις ἐπίσης δὲν εἶνε ὀρθή. Νομίζει
δὴλ. ὅτι αἱ λέξεις αὗται σημαίνουνσι τὴν πρὸς τὰς τρεῖς πλευρὰς
κίνησιν τοῦ Πausανίου, ὅτε μὲν ἐκ δεξιῶν πρὸς τὰ ἀριστερά, ὅτε
δὲ ἐξ ἀριστερῶν πρὸς τὰ δεξιὰ (*Lade d. Kypselos.* σελ. 38,
ἐνθα παραπέμπει εἰς *O. Jahn Archaeol. Aufs.* σελ. 5). Ἀλλ'
ὁ Πausανίας περὶ *μιας μόνης* ὀριζοντείου διευθύνσεως ὁμιλεῖ, τῆς
ἐξ ἀριστερῶν πρὸς τὰ δεξιὰ· τὴν ἀντίθετον παραδέχεται ἐξ *εἰκα-*
σίας ὁ *Jahn*, μόνον διότι συμφωνεῖ πρὸς τὴν θεωρίαν αὐτοῦ.
Ἑρμηνεύεται λοιπὸν ἡ λέξις *περίοδος* ἔκ τινος κινήσεως ἥτις δὲν
εἶνε ἀποδεδειγμένη· ἀλλὰ καὶ οὕτως ἡ *περίοδος* καὶ τὸ *περιμέ-*
ναι δὲν δύναται ἀκριβῶς εἰπεῖν νὰ σημαίνει τὴν μερικὴν μόνον
πρὸ τῶν τριῶν πλευρῶν περιοδείαν, ἀλλ' ἀπαιτεῖ τὴν *περὶ ὅλην*
τὴν λάρνακα κίνησιν. Τὰ δὲ ἄτοπα ἐπακόλουθα, τὰ ὅποια ὁ
Overbeck (*L. d. K.* σελ. 36) νομίζει ὅτι δύνανται νὰ προέλ-
θωσιν ἐκ ταύτης τῆς μόνης ὀρθῆς τῶν προκειμένων λέξεων ἐρμη-
νεύσεως, θέλουσιν ἐκλίπη, ὅταν ἐν τοῖς ἐξῆς ἐκτεθῇ ἡ ἀληθὴς ἔννοια
τῶν λόγων τοῦ Πausανίου.

Εἰς τοὺς ἀνωτέρω λόγους δίκαιον εἶνε νὰ ἐπισυνάψωμεν καὶ
τὸν ἐξῆς. Τίς ἡ αἰτία δι' ἣν οἱ ὀπαδοὶ τῆς θεωρίας τοῦ *Jahn*,
ἀπορρίψαντες τὴν καὶ παρ' αὐτῶν (*Overbeck L. d. K.* σελ. 9)
ὡς φυσικωτέραν ὁμολογουμένην ἵδρυσιν καὶ διακόσμησιν τῆς λάρ-
νακος, οἷαν πρῶτος ἐφαντάσθη ὁ *Heyne*, παρεδέχθησαν ἵδρυσιν
μὲν πρὸς τῷ τοίχῳ, διακόσμησιν δὲ μόνον ἐπὶ τριῶν πλευρῶν,
καὶ ζώνας παραστάσεων συνεχεῖς οὐχὶ ὀλοκλήρους ἐκ πρώτης ὀ-
ψεως ὁρατάς, ἀλλ' εἰς τρία μέρη κεκλασμένας; Βεβαίως διότι
υπέλαβον ὅτι κατὰ μὲν τὴν θεωρίαν τοῦ *Heyne* δὲν εἶνε δυνατὴ
ἡ ἀναπαράστασις τῶν ὑπὸ τοῦ Πausανίου περιγραφομένων ἀνα-
γλύφων· κατὰ δὲ τὴν ἑαυτῶν θεωρίαν ὅπωςδὴποτε εἶνε κατορ-
θωτὴ ποιά τις ἀπεικόνισις τῆς λάρνακος καὶ τῶν ἐπ' αὐτῆς πα-
ραστάσεων. Ἀλλ' ὅταν ἀποδειχθῇ ὅτι κατὰ τὴν πρώτην θεω-
ρίαν οὐ μόνον δυνατὴ, ἀλλὰ καὶ φυσικωτέρα καὶ καλλιτεχνι-
κωτέρα καὶ πρὸς τὸ *κείμενον* τοῦ Πausανίου συμφωνοτέρα
εἶνε ἡ ἀνάπλασις τοῦ ἀναθήματος τῶν Κυψελιδῶν, οὐδὲν δύνα-

ται νὰ πείσῃ ἡμᾶς νὰ ἐμμείνωμεν εἰς τὴν ζωνικὴν θεωρίαν, ὅσον δῆποτε καὶ ἂν τιμῶμεν τὸ κῦρος τοῦ O. Jahn καὶ τὴν πολυμᾶθειαν καὶ ἐπιμέλειαν τοῦ Overbeck.

Ἰδοὺ πῶς ἡμεῖς νομίζομεν ὅτι εἶχον τὰ κατὰ τὴν λάρνακα.

Ἐὰν κατὰ πᾶσαν πιθανότητα εἶνε ἀληθὴ ὅσα εἵπομεν ἀνωτέρω περὶ τοῦ σχήματος, τοῦ μεγέθους καὶ τῆς ιδρύσεως αὐτῆς ἐν τῷ ὀπισθοδόμῳ, ὁ προσερχόμενος εἰς αὐτὴν θεατὴς εἶχεν ἐνώπιόν του τὴν βραχυτέραν πλευρὰν (2 1/2 ποδ. ὕψους καὶ ἄλλων περιπτου τόσων πλάτους). Αὕτη δὲ εἶνε ἡ πρώτη χώρα τοῦ Πausανίου, καὶ ἐν αὐτῇ ἔγλυψεν ὁ τεχνίτης πάσας ἐκεῖνας τὰς παραστάσεις ἀπὸ τοῦ Οἰνομάου διώκοντος τὸν Πέλοπα μέχρι τοῦ Φινέως καὶ τῶν παιδῶν τοῦ Βορέου. Ἀλλὰ πῶς ἄρα γε ἦσαν διατεθειμέναι αἱ παραστάσεις αὗται ἐπὶ τῆς τετραγώνου περιπτου ἐπιφανείας τῆς πρώτης χώρας; Καὶ ἐκ πρώτης ἀναγνώσεως καταφαίνεται, καὶ ὁ Welcker διεῖδε καὶ κατέδειξεν ὅτι αἱ παραστάσεις αὗται διαιροῦνται εἰς πέντε συμπλέγματα, δύο μὲν μικρότερα ἐν ἀρχῇ: Οἰνόμαος διώκων Πέλοπα κτλ. καὶ Ἀμφιάρου ἡ οἰκία κτλ., δύο δὲ ἄλλα ἐπίσης μικρὰ ἐν τέλει: Ἡρακλῆς τοξεύων τὴν Ὑδραν κτλ. καὶ ὁ Φινεὺς καὶ οἱ παῖδες τοῦ Βορέου διώκοντες τὰς Ἀρπυίας. Μεταξὺ δὲ τῶν δύο πρώτων καὶ δύο τελευταίων συμπλεγμάτων ὑπάρχει πέμπτον τι πολὺ μεῖζον, ἐκ πολλῶν συγκείμενον προσώπων, ὁ ἀγὼν ἐπὶ Πελίᾳ. Ἦσαν δὲ τὰ συμπλέγματα ταῦτα καθ' ἡμᾶς εἰς τρεῖς ζώνας ὀριζοντίους διανενημένα· καὶ ἡ μὲν πρώτη καὶ κατωτάτη ζώνη περιεῖχε τὰ δύο πρῶτα συμπλέγματα· ἡ δὲ ἐν τῇ μέσῳ δευτέρα τὸν ἐπὶ Πελίᾳ ἀγῶνα καὶ ἡ τρίτη καὶ ἀνωτάτη τὰ δύο τελευταῖα συμπλέγματα (ιδ. Πίν. Α', II). Ἡ διάθεσις αὕτη τῶν παραστάσεων συμφωνεῖ πληρέστατα πρὸς τὸ κείμενον τοῦ Πausανίου, ὅταν τις ἐρμηνεύσῃ ὀρθῶς τὸ χωρίον ἐκεῖνο, ὅπερ διὰ τὴν ὑπερβατικὴν αὐτοῦ σύνταξιν, ἦν ὡς γνωστὸν κατὰ κόρον ἀγαπᾷ ὁ Πausανίας, ἐγένετο αἴτιον τοσαύτης παρεννοήσεως ὑπὸ τῶν ὀπαδῶν τῆς θεωρίας τοῦ Jahn. Τὸ χωρίον εἶνε ἰζ', 6 ἀρξαμένῳ δὲ ἀνασκοπεῖσθαι κάτωθεν τοσάδε ἐπὶ τῆς λάρνακος ἡ πρώτη παρέχεται χώρα» ἡ δὲ παρεξήγησις αὐτοῦ προῆλθεν ἐκ τούτου ὅτι εἰς τὸ

ἀνασκοπεῖσθαι κάτωθεν ἐξυπήκουσαν ὡς ἀντικείμενον τὴν *λάρνακα*, ἐν ᾧ φυσικώτατον εἶνε νὰ συνταχθῇ τὸ χωρίον ὡς ἐξῆς* ἡ πρώτη χώρα (ὅ ἐ. ἡ κατὰ πρῶτον τῷ προσιοῦντι ἐμφανιζομένη), εἰάν τις ἀρξῇται ἀνασκοπεῖσθαι αὐτὴν κάτωθεν, τοσάδε παρέχεται*). Διότι ἔχων τις νὰ περιγράψῃ *λάρνακα* καὶ κατὰ τὰς πέντε αὐτῆς πλευρᾶς, φυσικώτατα θέλει ἀρχίσῃ ἐκ τῆς πλευρᾶς ἐκείνης, ἥτις πρώτη ἐμφανίζεται εἰς τὸν προσερχόμενον· ταύτης δὲ πάλιν τὴν περιγραφὴν θέλει ἀρχίσῃ ἐκ δεξιῶν ἢ ἐξ ἀριστερῶν, ἐκ τῶν ἄνω ἢ ἐκ τῶν κάτω κατὰ τὰς ἐκάστοτε εὐκολίας τοῦ περιγράφοντος. Ἐνταῦθα ἤρχισε κάτωθεν, διότι ἡ χώρα ἦτο διηρημένη, ὡς εἵπομεν, εἰς 3 ὀριζοντεῖους ζώνας· διὰ τί δὲ δὲν ἤρχισεν ἄνωθεν, ὅπερ ἐπίσης ἐδύνατο νὰ πράξῃ, τοῦτο οὐδεὶς δύναται νὰ ἐξακριβώσῃ. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ κάτω ζώνη περιελάμβανεν, ὡς εἵπομεν, τὰ δύο μικρότερα συμπλέγματα, διὰ τί δὲν ὥρισε τοῦλάχιστον ἀπὸ ποτέρου τούτων ἐμελλε ν' ἀρχίσῃ τὴν περιγραφὴν, τοῦ πρὸς δεξιὰν ἢ τοῦ πρὸς ἀριστεράν; Ὁ ὀρισμὸς οὗτος δὲν φαίνεται πολὺ ἀναγκαῖος, τὸ μὲν διότι εὐκόλως δύναται νὰ διακριθῇ ὁ διώκων τὸν Πέλοπα Οἰνόμαος ἀπὸ τῆς οἰκίας τοῦ Ἀμφιαράου· τὸ δὲ διότι ἐθεώρησε λίαν φυσικὸν ὁ Πausanias ὅτι ὁ παρατηρητὴς ἤθελεν οἰκοθεν ἀκολουθήσῃ τὴν ἐξ ἀριστερῶν πρὸς τὰ δεξιὰ διεύθυνσιν, ἥτις φαίνεται ὅτι εἶνε ἡ ἐπικρατοῦσα καθ' ὅλην τὴν περιγραφὴν τῶν καθέτων πλευρῶν.

Γενομένης οὕτω τῆς περιγραφῆς τῆς πρώτης πλευρᾶς ἡ πρώτη χώρας, οὐδὲν ἄλλο φυσικώτερον ἢ νὰ κάμψῃ ὁ περιηγητὴς τὴν δεξιὰν γωνίαν καὶ νὰ εὐρεθῇ ἀπέναντι τῆς μακρᾶς πλευρᾶς, τῆς πρὸς δεξιὰν, ἥγουν ἀπέναντι τῆς δευτέρας χώρας (ιδ. Πίν. Β'). Ἡ πλευρὰ αὕτη εἶνε διπλασία τὸ μῆκος τῆς πρώτης· περιέχει δὲ δώδεκα παραστάσεις· ἀρχὴ τῆς περιγραφῆς τούτων, ἡ κατὰ τὴν φράσιν τοῦ Pausanias ἡ ἀρχὴ τῆς περιόδου, ἥγουν τῆς περιοδείας τῆς χώρας ταύτης «γίνοιτο ἂν ἐξ ἀριστερῶν».

*) Οὕτως ἐνόησε τὸ χωρίον καὶ ὁ Quatremère de Quincy (Jup. Olymp. σελ. 131), ἂν καὶ ἄλλην διὰθεσιν αὐτὸς παραδέχεται τῶν παραστάσεων τῆς πρώτης χώρας, καὶ ὡς τοιαύτην ὑπολαμβάνει τὴν μακρὰν πλευρὰν τῆς *λάρνακος*.

Ἐνταῦθα σημειωτέον ὅτι ὁ Πausανίας μεταχειρίζεται περὶ τῆς περιγραφῆς τῆς μὲν β' καὶ δ' χώρας τὴν λέξιν *περίοδον* καὶ τὸ ῥῆμα *περιόρντι*, τῆς δὲ πρώτης τὸ ῥῆμα *ἀνασκοπεῖσθαι* περὶ τῆς γ' οὐδὲν τοιοῦτον εἶπε, διότι οὐδὲ περιέγραψε τὸ παράπαν τὴν χώραν ταύτην, ὡς ἀγνοῶν ἀκριβῶς τὰ κατ' αὐτήν· περὶ δὲ τῆς ἀνωτάτω χώρας τῆς τοῦ ἐπιθέματος οὐδὲν ὡσαύτως τοιοῦτον ῥῆμα μετεχειρίσθη δεικνύον τὴν διεύθυνσιν τῆς περιγραφῆς. Ταῦτα δὲν εἶνε τυχαῖα· ἀλλ' ἀποδεικνύουσι λίαν σαφῶς ὅτι αἱ πέντε χῶραι τοῦ Πausανίου συμπίπτουσι πρὸς τὰς πέντε πλευρὰς τῆς λάρνακος. Καὶ ἰδοὺ πῶς περὶ μὲν τῆς πρώτης χώρας μετεχειρίσθη ἀπλῶς τὸ *ἀνασκοπεῖσθαι*, διότι γίνεται ἡ περιγραφὴ αὐτῆς ἐκ τῶν κάτω πρὸς τὰ ἄνω, ἱσταμένου τοῦ θεατοῦ*). Περὶ δὲ τῆς δευτέρας καὶ τετάρτης ἔθεσε τὴν *περίοδον*, καὶ τὸ *περιμέναι*, διότι τούτων ἡ περιγραφὴ ἀνάγκη νὰ γίνηται διὰ τὸ ἐπίμηκες τῶν δύο πλευρῶν, βαδίζοντος τοῦ παρατηρητοῦ ἐξ ἀριστερῶν πρὸς τὰ δεξιὰ, καὶ οὕτω *περιόρντος* ἢ *περιοδεύοντος* τὴν λάρνακα. Τὴν τρίτην, ἥτις ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὴν πρώτην, κυρίως εἰπεῖν δὲν περιέγραψεν, ἀλλ' ἀπλῶς ἐχαρακτήρισεν ἐν τῷ συνόλῳ αὐτῆς «στρατιωτικὰ δὲ ἐπὶ τῇ τρίτῃ χώρᾳ τῆς λάρνακος.» τὰ δὲ ἐπόμενα εἶνε εἰκασίαι τοῦ συγγραφέως· ἂν ἐγίνωσκεν ἀκριβῶς τὰς παραστάσεις καὶ ἦσαν αὗται διατεθειμέναι ὅπως αἱ τῆς πρώτης χώρας, ἤθελε μεταχειρισθῇ ὁμοίαν φράσιν πρὸς τὸ *ἀνασκοπεῖσθαι* *κάτωθεν*· περὶ τῆς πέμπτης τέλος, ἔγουν τῆς ἀνωτάτω χώρας, ὁρθῶς δὲν ὥρισε διὰ τινος ῥήματος τὴν περιγραφὴν τῶν παραστάσεων· διότι ταύτας οὔτε *κάτωθεν* ἀνασκοπούμενος ἐδύνατό τις νὰ διέλθῃ, ὅπως τὰς τῆς πρώτης καὶ (πιθανῶς) τῆς τρίτης, αἵτινες ἀμφοτέραι ἦσαν κάθετοι, οὔτε *περιερχόμενος*, ὡς τὰς τῆς δευτέρας καὶ τετάρτης, αἵτινες ἦσαν κάθετοι ἅμα καὶ ἐπιμήκεις, ἀλλ' ἐξ οἷαςδὴποτε ἀπόψεως ἐδύνατο νὰ καθορᾷ τὴν ὀριζοντείως ἐκτεινομένην πέμπτην πλευράν. Ἄλλως δὲ καὶ ἐν-

*) Δὲν ἐννοοῦμεν διὰ τούτων ὅτι τὸ ἀνασκοποῦμαι σημ. τὸ ἐκ τῶν κάτω πρὸς τὰ ἄνω σκοποῦμαι, ἀλλ' ἀπλῶς τὸ παρατηρῶ, ἐπιμελῶς θεωρῶ.

ταῦθα, δι' ἔλλειψιν τῶν ἐπιγραμμάτων, εἰκάζει καὶ τεκμαίρεται καὶ δοξάζει καὶ νομίζει ὁ περιηγητὴς μετὰ τῶν ἐξηγητῶν.

Ἀλλ' ἄς ἐπανεέλθωμεν εἰς τὴν δευτέραν χώραν, ὅθεν παρεξέβημεν ἵνα ἐρμηνεύσωμεν τὸ λεκτικὸν τοῦ Πausaniou. Εἶπομεν ὅτι ἡ χώρα αὕτη περιελάμβανε δώδεκα παραστάσεις. Ἀλλὰ πῶς ἦσαν αὗται διατεταγμέναι ἐπὶ τῆς μακρᾶς ἐκείνης πλευρᾶς; Εἰς μίαν μακρὰν σειρὰν οὐδεὶς καλλιτέχνης ἤθελε στενοχωρήσῃ τὰς δώδεκα ἐκείνας διαφόρους παραστάσεις, ὅχι διότι τὸ πρᾶγμα θὰ ἦτο ἀδύνατον, διότι ἐπὶ μήκους 5 ποδῶν=60 δακτύλων δὲν εἶνε δύσκολον νὰ γλυφῶσι δώδεκα παραστάσεις, ἐκ δύο ἐκάστη προσώπων αἱ πλεῖσται συγχεῖναι, ἀλλὰ διότι φυλαττομένης τῆς προσηκούσης συμμετρίας, τὰ πρόσωπα θὰ κατεῖχον ἐξ ἀνάγκης ὅλον μὲν τὸ μήκος, μόνον δὲ τὸ ἐν περίπου τρίτον τοῦ ὕψους τῆς πλευρᾶς, ὅπερ καὶ ἄσχημον καὶ ἀσύμμετρον πρὸς τὰς βραχείας πλευράς. Νομίζω λοιπὸν ὅτι ὁ καλλιτέχνης τῆς λάρνακος διήρесе τὴν χώραν ταύτην κατὰ μήκος εἰς δύο ζώνας ὀριζοντίους, διὰ ἰσχυρῶν δὲ διαιρέσεων οἷας μετεχειρίζετο ἡ τότε τέχνη, ἐχώρισεν αὐτὴν εἰς ἑξ' χωρία, ὧν ἕκασον εὐρέθη οὕτως ὑποδιηρημένον εἰς δύο οἴκους. Ἐν ἐκάστῳ δὲ τῶν δώδεκα τούτων οἰκῶν ἐνέγλυψε μίαν παράστασιν. Ὅταν λοιπὸν ὁ Pausanias λέγει ὅτι «τῆς χώρας τῆς δευτέρας ἐξ ἀριστερῶν γίνοιτο ἂν ἡ ἀρχὴ τῆς περιόδου», ἐννοεῖ ὅτι ἡ περιγραφὴ θὰ γείνη ἐξ ἀριστερῶν πρὸς τὰ δεξιὰ κατὰ χωρία, ὅ ἐ. κατὰ ζεύγη τῶν παραστάσεων. Τοῦτο δὲ καὶ φυσικώτερον καὶ εὐκολώτερον ἦτο παρὰ τὴν περιγραφὴν τῶν ἑξ' παραστάσεων τῶν ἐπὶ τῆς πρώτης ζώνης καὶ ἔπειτα τῶν ἄλλων ἑξ' τῶν ἐπὶ τῆς δευτέρας, διότι αὕτη ἡ κατὰ ζώνας περιγραφὴ ἤθελεν ἀπαιτήσῃ διπλὴν ὁδὸν πρὸ τῆς μακρᾶς πλευρᾶς ἐν ᾗ ἡ κατὰ χωρία θὰ ἐγίνετο διὰ μιᾶς μόνης, ὅπερ εὐκολώτερον. Ἐπὶ δύο δὲ μόνον παραστάσεων τῶν ἐν ἐκάστῳ χωρίῳ καὶ ἐνταῦθα δὲν θὰ ἐγίνετο σύγχυσις, ὅπως οὐδ' ἐν τῇ πρώτῃ καὶ τρίτῃ ζώνῃ τῆς πρώτης χώρας, ἄλλως τε καὶ τῶν ἐπιγραμμάτων ὑποβοηθούτων, τὰ ὅποια ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν μακρῶν πλευρῶν ὑπάρχουσιν ἄφθονα καὶ αὐτοὺς δὲ ὁ Pausanias λέγει περὶ ἐνὸς συμπλέγματος ἀηλοῖ μὲν δὴ

καὶ τὰ ἐπιγράμματα, συνεῖναι δὲ καὶ ἄνευ τῶν ἐπιγραμμάτων ἔστι».

Μία ἔνστασις δύναται νὰ γείνη κατὰ τῆς εἰς δύο μόνον ζώνας διαιρέσεως τῆς δευτέρας (καὶ τετάρτης) πλευρᾶς, ὅτι, ἐπειδὴ τὸ ὕψος τῶν πλευρῶν τῆς λάρνακος πασῶν εἶνε τὸ αὐτό, αἱ ζῶναι αὗται θὰ εἶνε πλατύτεραι τῶν τῆς πρώτης χώρας, καὶ ἐπομένως τὰ ἐν αὐταῖς ζῶδια μεγαλείτερα παρὰ τὰ τῶν βραχυτέρων πλευρῶν. Μεγαλείτερα θὰ εἶνε βεβαίως· ἀλλ' ὅχι καὶ τόσον ὥστε ἡ διαφορὰ νὰ εἶνε λίαν καταφανὴς καὶ νὰ προσβάλλῃ τὸ αἶσθημα τῆς συμμετρίας· διότι ὁ τεχνίτης θὰ ἐκάλυψε τὸ ἄνω καὶ κάτω τῶν δύο ζωνῶν διὰ πλατυτέρων τινῶν κοσμημάτων καὶ ἡλάττωσεν οὕτως τὸ πλάτος τῶν ζωνῶν ἄν ὅχι μέχρι τοῦ πλάτους τῶν τῆς πρώτης πλευρᾶς, ἀλλ' ἐπὶ τοσοῦτον ὥστε νὰ μὴ εἶνε πολὺ ἐπαισθητὴ ἡ διαφορὰ. Διὰ ταῦτα λοιπὸν πιστεύω ὅτι οὐδεὶς θὰ κάμῃ τοιαύτην ἔνστασιν, ἔτι δὲ ὀλιγώτερον οἱ ὀπαδοὶ τῆς ζωνικῆς θεωρίας· διότι ἐπὶ τοῦ πίνακος τοῦ Overbeck παρατηροῦμεν ὅτι αἱ πέντε αὐτοῦ ζῶναι, αἵτινες καθ' ὃ συνεχῶς διήκουσαι διὰ τῶν τριῶν πλευρῶν δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ὡς ἐπὶ μιᾷς ἐπιφανείας κείμεναι, δὲν ἔχουσιν ὅμως τὸ αὐτὸ πλάτος· ἀλλ' ἡ μὲν κατωτάτη καὶ ἀνωτάτη εἶνε 4 δακτύλων· ἡ δὲ μεσαία, ἣτις εἶνε ἡ τρίτη κάτωθεν, 6 1/4· αἱ δὲ ἐκατέρωθεν ταύτης πάλιν διαφόρου πλάτους καὶ πρὸς τὰς λοιπὰς καὶ πρὸς ἀλλήλας, 4 3/4 καὶ 5 1/2 δακτ. — Παραδείγματα ἀρχαῖα περὶ τῆς εἰς 2 ἢ 3 ζώνας διαιρέσεως τῶν πλευρῶν παρεθέσαμεν ἀνωτέρω, τὸ παρὰ Ritschl ἐκ τοῦ ἀγγείου τοῦ Πέλοπος καὶ τὸ παρὰ Lenormant καὶ De Witte.

Μετὰ τὴν δευτέραν πλευρὰν καὶ χώραν τὴν ἤδη περιγραφείσαν ὁ περιηγητής, ἐξακολουθῶν τὴν περίοδον τῆς λάρνακος πάντοτε ἐξ ἀριστερῶν πρὸς τὰ δεξιὰ, κάμπτει τὴν δεξιὰν γωνίαν αὐτῆς καὶ εὐρίσκεται ἀπέναντι τῆς τρίτης πλευρᾶς τῆς ἀντιστοίχουσης εἰς τὴν πρώτην, περὶ ἧς λίαν ἀορίστως ἐκφράζεται ὁ Παυσανίας «στρατιωτικὰ ἐπὶ τῇ τρίτῃ χώρᾳ τῆς λάρνακος» τὸ μὲν πολὺ εἰσὶν ἐν αὐτοῖς οἱ πεζοί, πεποίηται δὲ καὶ ἐπὶ συνωρίδων ἵππεϊς· ἐπὶ δὲ τοῖς στρατιώταις ἔστιν εἰκάζειν συνιέναι μὲν σφᾶς

εἰς μάχην, συνιέναι δὲ καὶ ἀσπασομένους τε καὶ ἀναγνωριοῦντας ἀλλήλους.» Ἀλλὰ τίνες οὗτοι οἱ στρατιῶται καὶ τίς οὗτος ὁ πόλεμος καὶ ἔπειτα ἡ ἀναγνώρισις, περὶ τούτων διάφορα μὲν ἤκουσε παρὰ τῶν ἐξηγητῶν, διάφορα δὲ καὶ αὐτὸς εἰκάζει. Οὗτος εἶνε ὁ λόγος δι' ὃν δὲν ἐδύνατο νὰ περιγράψῃ τὴν χώραν ταύτην ὠρισμένως καὶ λεπτομερῶς, ὅπως τὴν πρώτην, οὐδὲ νὰ ὀρίσῃ ἐπομένως πόθεν ἔμελλε νὰ γείνῃ ἡ ἀρχὴ τῆς περιγραφῆς. Δὲν ὑπάρχει ὅμως οὐδεὶς λόγος ἀποχωρῶν, ὥστε νὰ μὴ παραδεχθῶμεν ὅτι ὁ τεχνίτης διεκόσμησε τὴν χώραν ταύτην ἀπαραλλάκτως ὅπως καὶ τὴν πρώτην. Ἴσως οἱ ἱππεῖς καὶ ἡ μάχη κατεῖχον ὁλόκληρον τὴν μέσσην ζώνην, ἀντιστοιχοῦντες πρὸς τὸν ἀγῶνα ἐπὶ Πελῖα· σκηναὶ δὲ ἀναγνωρίσεως ἢ ἀγνωστον ποῖαι ἄλλαι τέσσαρες κατεῖχον ἀνὰ δύο τὴν ἀνωτάτην καὶ κατωτάτην ζώνην.

Ἀπὸ τῆς τρίτης ταύτης πλευρᾶς καὶ χώρας μεταβαίνει ὁ περιηγητὴς κατὰ τὴν αὐτὴν πάντοτε διεύθυνσιν τὴν ἐξ ἀριστερῶν πρὸς τὰ δεξιὰ εἰς τὴν τετάρτην χώραν, ἣτις εἶνε ἡ ἐτέρα μακρὰ πλευρὰ τῆς λάρνακος, διὰ τῆς ἐξῆς φράσεως: «τέταρτα δὲ ἐπὶ τῇ λάρνακι ἐξ ἀριστερᾶς περιόντι Βορέας ἐστὶν ἡρπακῶς Ὠρείθυιαν κτλ.» Ἡ φράσις αὕτη ἔχει τὴν ἐξῆς ἔννοιαν *τέταρται παραστάσεις* (ἢ *τέταρτα ἀνάγλυφα*) ἐπὶ τῆς *λάρνακος*, *ἐάν τις περιέρχεται* (ἢ *περιερχόμενος ἐπισκοπῇ*) αὐτήν, *εἶνε ὁ Βορέας* κτλ. Τὴν χώραν ταύτην φανταζόμεθα ἀπαραλλάκτως διακεκοσμημένην ὅπως καὶ τὴν δευτέραν, πρὸς ἣν ἀντιστοιχεῖ πληρέστατα ἔχομεν δηλ. καὶ ἐπὶ ταύτης τῆς πλευρᾶς δύο ζώνας ὀριζοντείους, ἐξ χωρία καὶ δώδεκα οἴκους, διότι δώδεκα εἶνε αἱ παραστάσεις καὶ τῆς μιᾶς καὶ τῆς ἐτέρας· αἱ πλεῖσται δὲ αὐτῶν ἐφ' ἑκατέρας σύγκεινται ἐκ δύο προσώπων, ἢ αὐτῶν καθ' ἑαυτὰ ἢ καὶ μετ' ἄλλων μὲν, ἀλλὰ μικροτέρων, δευτερευόντων, ἀφανεστέρων ἢ οὕτω διακειμένων, ὥστε νὰ μὴ καταλαμβάνωσι πολὺν χώρον. Δύο μόνον οἴκοι κατ' ἐξάίρεσιν ἔχουσιν ἀνὰ ἓν πρόσωπον, εἶνε δὲ οὗτοι ὁ πρῶτος τῆς δευτέρας πλευρᾶς καὶ ὁ τελευταῖος τῆς τετάρτης· καὶ ὁ μὲν πρῶτος περιλαμβάνει τὴν Νύκτα κρατοῦσαν ἐν ταῖς ἀγκάλαις τοὺς δύο αὐτῆς τροφίμους τὸν Ἰπνον καὶ τὸν Θάνατον· ὁ δὲ δεύτερος τὸν Διόνυσον ἐν ἄν-

τῶν κατακείμενων καὶ περὶ τοῦ ἀντροῦ ἀμπέλους, μηλέας καὶ ροιάς. Ἡ ἐξάίρεσις αὕτη περὶ τὰ πρόσωπα δὲν πιστεύω ὅτι ἐ-
γινεν ἐκ προμελέτης πρὸς ἰδιαιτέρον τινα σκοπόν, ἀλλὰ διότι
οὕτως ἀπῆται ἡ ὑπόθεσις, ἣν ἅπαξ ὁ τεχνίτης ἐξέλεξεν· ἄλλως
δὲ καὶ οὗτοι οἱ οἴκοι ἱκανῶς πληροῦνται διὰ τῶν ἐν αὐτοῖς πα-
ραστάσεων.

Μετὰ ταῦτα μεταβαίνει ὁ Πausanías εἰς τὴν πέμπτην πλευ-
ρὰν τὴν τοῦ ἐπιθέματος διὰ τῆς ἐξῆς φράσεως· «ἡ δὲ ἀνωτάτω
χώρα, πέντε γὰρ ἀριθμόν εἰσι, παρέχεται μὲν ἐπίγραμμα οὐδὲν
κτλ.» Εἰς τοῦτο τὸ χωρίον, ὡς καὶ εἰς τὸ ἐν ἀρχῇ τῆς περιγρα-
φῆς ἀρξαμένῳ ἀνασκοπεῖσθαι κάτωθεν» ἐστήριξαν οἱ περὶ τὸν
Jahn τὴν ἐαυτῶν θεωρίαν· καὶ τὸ μὲν πρῶτον χωρίον, ἐρμηνευό-
μενον ὡς ἐν οἰκίῳ τόπῳ διελάβομεν, δὲν παρέχει πλέον στήρι-
γμα ἰσχυρόν· τὸ δὲ παρόν, ὅπερ καὶ αὐτοῦ τοῦ Schubart ἐκλό-
νισε τὴν πεποίθησιν, θαυμάζω πῶς δύναται νὰ συνηγορήσῃ ὑπὲρ
τῆς ζωνικῆς θεωρίας. Νομίζω ὅτι ἡ ἐπομένη ἐξήγησις θέλει κα-
ταδείξῃ τὴν ἀληθῆ αὐτοῦ ἔννοιαν καὶ θέλει μετατρέψῃ αὐτὸ εἰς
συνήγορον τῆς ἀντιπάλου θεωρίας. — Ὁ Pausanías, περιγράφας
τὰς τέσσαρας καθέτους πλευρὰς ἢ χώρας τῆς λάρνακος, ἐδύνατο
κάλλιστα, μεταβαίνων εἰς τὴν πέμπτην τὴν τοῦ ἐπιθέματος, νὰ
ὀνομάσῃ αὐτὴν ἀνωτάτω χώραν (ὅπερ ἀρεῖται ὁ Overbeck
L. d. k. σελ. 36, ἀλλὰ δὲν ἔχει δίκαιον)· διότι τῷ ὄντι ἡ χώρα
τοῦ ἐπιθέματος παραβαλλομένη πρὸς τὰς ἄλλας τέσσαρας τὰς
ἐπὶ τῶν καθέτων πλευρῶν καὶ πρὸς ὅλην ἐν γένει τὴν λάρνακα, εἶνε
ἡ ἀνωτάτη· οὐδεμία ἄλλη αὐτῆς ἀνωτέρα ὑπάρχει· ὥστε ἡ κατὰ
παύτην τὴν ἔννοιαν ἐρμηνεία τῆς φράσεως καὶ λογικῶς καὶ γλωσσι-
κῶς εἶνε ὀρθοτάτη. Δὲν ἀρνοῦμαι μετὰ τοῦ Schubart (ἐνθ. ἀνωτ.
σελ. 308) ὅτι ἂν ἡ θεωρία τοῦ Jahn ᾗτο ἡ μόνη ὀρθή, θὰ ἤρ-
μοζε καὶ εἰς αὐτὴν ἐπίσης ἡ φράσις ἀνωτάτω χώρα περὶ τῆς
ἀνωτάτης ζώνης λεγομένη· ἀλλ' ἀποδειχθείσης ἀνυποστάτου
τῆς θεωρίας ἐκεῖνης, ἀνάγκη νὰ ἐκληφθῇ ἡ ἀνωτάτω χώρα» ὡς
ἡ τοῦ ἐπιθέματος, ὅπερ λογικώτατον καὶ γλωσσικῶς ὀρθότατον.
Ἀλλὰ διὰ τί ὁ Pausanías δὲν μετεχειρίσθη ἐνταῦθα τὴν λέξιν
ἐπίθημα, ἐὰν τῷ ὄντι ἐπ' αὐτοῦ ᾗτο ἡ πέμπτη χώρα; Ὁ Sie-

belis παρατήρησεν ἀπλῶς ὅτι, περὶ τῆς τοῦ ἐπιθέματος χώρας προκειμένου, ὁ Πausanías ἐνταῦθα μὲν μετεχειρίσθη τὴν φράσιν «ἡ ἀνωτάτω χώρα», ἐν δὲ Γ', θ', 3 τὴν λέξιν «ἐπίθημα». ὁ δὲ Overbeck, θεωρῶν σπουδαίαν τὴν διαφορὰν ταύτην, ἐπιφωνεῖ (Lade d. K. σελ. 13· ἴδ. καὶ σελ. 37 σημ.) So nahe war man der Entdeckung dass die fünfte oberste χώρα nicht der Deckel sein konnte! Καὶ ἐνταῦθα δὲν εἰσέδυσεν ἱκανῶς εἰς τὸν νοῦν τοῦ Πausanίου ὁ Overbeck. Κατὰ τὴν ὀρθὴν παρατήρησιν τοῦ Schubart (ἐνθ. ἀν. σελ. 305 σημ.) εἰς δύο σημασίας μεταχειρίζεται τὸ ἐπίθημα ὁ Πausanías: τὴν τοῦ πώματος ἢ σκεπάσματος οἰαςδήποτε λάρνακος ἢ κιβωτίου (Deckel), ἴδ. Γ', θ', 3, ὅπου Κλεομήδης τις εἰσελθὼν εἰς κιβώτιον «ἐφειλύσατο τὸ ἐπίθημα», καὶ τὴν τοῦ οἰουδήποτε πράγματος τοῦ ἐπὶ τάφῳ ἢ ἄλλων μνημείων ἐπιτιθεμένου (Aufsatz), ἴδ. Α'. Β', 3. Β', Β', 4. κ. ἀ. Ἐνταῦθα λοιπὸν ὁ Πausanías οὐδεμίαν εἶχεν ἀφορμὴν νὰ μεταχειρισθῇ τὴν λ. ἐπίθημα· διότι περὶ μὲν τῆς δευτέρας αὐτῆς σημασίας οὐδεὶς λόγος· εἰς δὲ τὴν πρώτην θὰ ἐδύνατο νὰ μεταχειρισθῇ αὐτήν, ἂν προέκειτο περὶ κοινῆς τινος λάρνακος ἢ κιβωτίου, τοῦ οἰκιακοῦ ἐπίπλου, ὅπερ ἔχει ἐπίθημα ἀνοιγόμενον καὶ κλειόμενον κατὰ τὴν ἐκάστοτε χρεῖαν. Ἀλλὰ προκειμένου περὶ πολυτελοῦς ἀπομιμήματος λάρνακος ἰδρυμένου εἰς ἀνάμνησιν καὶ μὴ προσωρισμένου εἰς χρῆσιν οἰκιακὴν, ἡ ἀνωτάτη αὐτῆς ἐπιφάνεια ὥφειλε κατ' ἀκριβολογίαν νὰ ὀνομασθῇ ἡ ἀνωτάτω χώρα, οὐχὶ δὲ καὶ ἐπίθημα· διότι οὐδεὶς ποτε, πιστεύω, εἶδεν αὐτὴν ἀνοιγομένην καὶ κλειομένην, ὡς τὸ ἐπίθημα τῶν κοινῶν κιβωτίων. Δὲν ἐννοοῦμεν διὰ τούτων ὅτι δὲν ἐδύνατο νὰ ὀνομάσῃ αὐτὴν καὶ ἐπίθημα· ἀλλ' ἀνάγκη τῆς τοιαύτης ὀνομασίας δὲν ὑπῆρχε.

Μεταβαίνομεν εἰς τὴν παρένθεσιν «πέντε γὰρ ἀριθμόν εἰσι». Ὁ Schubart, ὁ κλονισθεὶς πρότερον ὑπὸ τοῦ χωρίου τούτου ἐν τῇ πεπονηθείσει αὐτοῦ, ἔπειτα νομίζει ὅτι ἡ προσθήκη αὕτη κατὰ τὴν ζωνικὴν θεωρίαν τοῦ Jabn εἶνε ὅλως περιττή· ὁ δὲ Overbeck (L. d. K. σελ. 38) νομίζει ὅτι μάλιστα κατ' αὐτὴν ἔχει λόγον ἡ προσθήκη, διότι ἀποδεικνύει ὅτι ὁ Πausanías ὁμιλεῖ περὶ πέντε

ὁμοειδῶν ἐπιφανειῶν. Περὶ ὁμοειδῶν ἐπιφανειῶν νομίζω ὅτι ἡ προσθήκη οὐδὲ ὑπόνοιαν παρέχει· ὅ,τι σημαίνει εἶνε οὐδὲν ἄλλο ἢ ὁ ἀριθμὸς τῶν χωρῶν, εἴτε αὐται εἶνε ὁμοειδεῖς εἴτε ἑτεροειδεῖς. Ἀλλὰ τίνα σκοπὸν ἔχει ἡ προσθήκη τοῦ ἀριθμοῦ; Ἐπειδὴ ὁ Παυσανίας δὲν προέλαβε νὰ εἴπῃ ἐν ἀρχῇ τὸν ἀριθμὸν τῶν χωρῶν, ἀλλὰ περιγράφων αὐτὰς ἡρίθμησε πρώτην, δευτέραν, τρίτην, τετάρτην, «ἐπὶ τῆς λάρνακος, ἐπὶ τῇ λάρνακι, τῆς λάρνακος, ἐπὶ τῇ λάρνακι», διὰ τούτων ἐδύνατο νὰ δώσῃ ἀφορμὴν εἰς τὸν ἀναγνώστην νὰ νομίσῃ ὅτι, ἀφ' οὗ περιεγράφησαν αἱ τέσσαρες πλευραὶ τῆς λάρνακος, αἱ περιοδευθεῖσαι, δὲν ὑπῆρχεν ἄλλη πλέον χώρα πρὸς περιγραφὴν. Ὁ συγγραφεὺς λοιπόν, ἵνα μὴ δώσῃ χώραν εἰς τοιαύτην ἔννοιαν, λέγει ὅτι ὑπῆρχε καὶ πέμπτη χώρα—πέντε γὰρ ἀριθμὸν εἰσιν—ἡ ἀνωτάτω πασῶν τῶν ἄλλων κειμένη.

Ἀλλὰ πῶς ἡ ἀνωτάτω αὕτη χώρα εἶχε διατεθειμένας τὰς ἐπ' αὐτῆς παραστάσεις, περὶ τούτου ὁ Παυσανίας δὲν παρέχει ἡμῖν οὐδεμίαν εἰδησιν. Λέγει μόνον ὅτι «λείπεται εἰκάζειν ἐς τὰ ἐπιειργασμένα» καὶ τῷ ὄντι κατ' εἰκασίαν μόνον ἰδίαν τε ἑαυτοῦ καὶ τῶν ἐξηγητῶν (διότι μεταχειρίζεται τὰ ῥήματα ἀδοξάζομεν—τεκμαίρονται—λέγεται—νομίζουσι) ὀρίζει τὰς παραστάσεις. Εἶνε δὲ αἱ παραστάσεις αὗται οὐχὶ πέντε, ὡς ἐνόμισεν ὁ Heyne καὶ ἄλλοι τινές, ἀλλὰ τέσσαρες· διότι ὁ Κένταυρος Χείρων, ἂν καὶ ἐν τέλει τῆς § 7 μνημονεύεται καθ' ἑαυτὸν «ὡς ἔχων οὐ τοὺς πάντας ἵππου πόδας, τοὺς δὲ ἔμπροσθεν αὐτῶν ἀνδρός», παραλαμβάνεται κατωτέρω § 9 εἰς τὸ σύμπλεγμα τῆς Θέτιδος καὶ τῶν Νηρηίδων «ὡς ῥασιτώνῃν τινὰ τοῦ πένθους Ἀχιλλεῖ παρασκευάσων». Αἱ τέσσαρες λοιπὸν αὗται παραστάσεις (κατὰ τὴν παρὰ Παυσανίαν τάξιν: Ὀδυσσεὺς καὶ Κίρκη—Θέτις μετὰ Νηρηίδων λαμβάνουσα τὰ ὅπλα παρὰ Ἡφαίστου καὶ Χείρων—Ναυσικᾶ ἐλαύνουσα ἐπὶ τοὺς πλυνούς—Ἡρακλῆς τοξεύων Κενταύρους) εἶνε ἀνάγκη νὰ τοποθετηθῶσιν ἐν τῇ ἀνωτάτῳ χώρᾳ κατ' εἰκασίαν. Ἡ δὲ πιθανωτάτη τοποθέτησις φαίνεται εἰς ἡμᾶς ἐκείνη, καθ' ἣν ἐκάστη παράστασις ἀντιστοιχεῖ εἰς τινὰ τῶν τεσσάρων πλευρῶν τῆς ἀνωτάτης χώρας· οὕτως ὥστε ὁ θεατὴς πρὸ οἰας-δήποτε πλευρᾶς τῆς λάρνακος ἰστάμενος ἐπὶ τῶν βαθμίδων νὰ

ἔχῃ πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ μίαν τῶν τεσσάρων παραστάσεων. Εἰς ποῖον δὲ τῶν οὕτω σχηματισθησομένων τεσσάρων χωρίων ἦτο ἐγγεγλυμμένη ἐκάστη παράστασις ἀδύνατον εἶναι νὰ ὀρισθῇ, ἀφ' οὗ κατὰ τὴν περιγραφὴν αὐτῶν ὁ Πausanias οὐδεμίαν ἡκολούθησε τάξιν, ὡς ἐν ταῖς προηγηθείσαις τρισὶ τοῦλάχιστον χώραις· ἡμεῖς ἀμυδρῶς μόνον εἰκάζοντες ὀρίζομεν ὡς ἐξῆς τὰς τέσσαρας παραστάσεις· ὑπεράνω μὲν τῆς τετάρτης χώρας Ὀδυσσεὺς καὶ Κίρκη μετὰ τῶν τεσσάρων θεραπειῶν· ὑπεράνω δὲ τῆς πρώτης χώρας Θέτις, Νηρηίδες καὶ Χείρων· ὑπεράνω δὲ τῆς δευτέρας χώρας καὶ ἀπέναντι τοῦ πρώτου χωρίου τῆς ἀνωτάτης χώρας ἡ Ναυσικᾶ· καὶ τέλος ὑπεράνω τῆς τρίτης χώρας καὶ ἀπέναντι τῆς Θετιδος καὶ τοῦ Χείρωνος ὁ Ἡρακλῆς τοξεύων τοὺς Κενταύρους. (ἴδ. Πίν. Γ'). Ὁ λόγος ὁ πείθων ἡμᾶς νὰ παραδεχθῶμεν τοιαύτην τὴν διάθεσιν τῶν παραστάσεων, εἶνε ὅτι ὁ Πausanias, περατώσας τὴν περιγραφὴν τῶν τεσσάρων καθέτων πλευρῶν, εὐρίσκειται πρὸ τῆς τετάρτης χώρας. Ἐκείθεν λοιπὸν καθορᾷ τὴν ἀνωτάτην χώραν καὶ ἀρχεται φυσικῶς τῷ λόγῳ τῆς περιγραφῆς ἀπὸ τοῦ πρὸ αὐτοῦ χωρίου. Τοῦτο λοιπὸν ἀνάγκη νὰ περιέχῃ τὴν πρώτην παρ' αὐτῷ μνημονευομένην παράστασιν· καὶ αὕτη εἶνε ἡ τοῦ Ὀδυσσεὺς καὶ τῆς Κίρκης· εἴτα δὲ ἐξακολουθῶν τὴν περίοδον ἐξ ἀριστερῶν πρὸς τὰ δεξιὰ διέρχεται καὶ τὰ ἄλλα χωρία, καθ' ἣν πρὸ μικροῦ εἴπομεν τάξιν, ἥτις δὲν εἶνε διάφορος τῆς παρὰ Πausaniam.

Πρὸς διαφώτισιν τῶν εἰρημένων ἐπισυνήψαμεν εἰς τὴν παρούσαν πραγματείαν καὶ τρεῖς πίνακας, τὸν μὲν παριστῶντα τὴν πρώτην χώραν μετὰ τῶν ἐν αὐτῇ παραστάσεων, τὸν δὲ τὴν δευτέραν μετὰ τῶν ἐπ' αὐτῆς δώδεκα παραστάσεων· καὶ τρίτον τὸν παριστῶντα τὴν ἀνωτάτην ἢ πέμπτην χώραν, τὴν τοῦ ἐπιθέματος μετὰ τῶν ἐπ' αὐτῆς τεσσάρων παραστάσεων. Τὰς ἀπεικονίσεις ἐδανείσθημεν ἐκ τοῦ ἔργου τοῦ Overbeck, ὅστις μετὰ πολλῆς ἐπιμελείας μελετήσας τὰ ἀρχαῖα μνημεῖα ὠφελήθη ἐξ αὐτῶν κατὰ τὴν σύνθεσιν τοῦ ἑαυτοῦ πίνακος. Ἀλλ' ὀφείλομεν νὰ διαβεβαιώσωμεν, ὅπερ καὶ οἶκοθεν εἶνε φανερόν, ὅτι ἡμεῖς δὲν ἀπεβλέψαμεν εἰς καλλιτεχνικὴν ἀνάπλασιν τῆς λάρνακος τοῦ

Κυψέλου. Τοῦτο εἶνε ἔργον καλλιτέχνου καὶ οὐχὶ φιλολόγου· ἡμεῖς ἠβελήσαμεν διὰ τῶν ἡμετέρων ἀπεικονίσεων ἀπλῶς νὰ διασαφήσωμεν τὰ ἐν τῇ πραγματείᾳ καὶ νὰ ὑποδοηθῇσωμεν τὴν φαντασίαν τοῦ ἀναγνώστου· ὅθεν ἐν ταῖς λεπτομερείαις δυνατὸν νὰ ἐπενεχθῶσι πολλαὶ τροποποιήσεις, ἐὰν καλλιτέχνης τις ἐπιχειρήσῃ τὴν ἀναπαράστασιν τοῦ ἀρχαίου μνημείου. Ἰδίως ἐν τῷ ἡμετέρῳ πίνακι Α φαίνεται ἡμῖν ὀλίγον ἐστενοχωρημένος ὁ ἀγὼν ἐπὶ *Πελίᾳ*· διότι τὰ μὲν ζώδια κατ' ἀνάγκην ἀπέβησαν μικρότερα τῶν ἐν ταῖς ἄλλαις παραστάσεσιν, ἡ δὲ διάθεσις αὐτοῦ ἴσως ἥττον καλλιτεχνική· ἀλλ' εἶνε ὅμως παρ' ἡμῖν συμφωνοτέρα πρὸς τὴν παρὰ Πausanίᾳ περιγραφὴν καὶ παρέχει πλειοτέραν ἀγωνιστικὴν ἐνότητά ἢ παρὰ τῷ Overbeck.

Ἀσχοληθέντες ἐν τοῖς ἔμπροσθεν περὶ τὴν ἐρμηνείαν χωρίων τινῶν τοῦ Πausανίου, δὲν νομίζομεν ἄκαιρον νὰ διαφωτίσωμεν καὶ διορθώσωμεν ἄλλο τι χωρίον περιλαμβανόμενον μὲν ἐν τῇ περιγραφῇ τῆς λάρνακος, ἀλλ' ἀδιάφορον πρὸς τὸ ζήτημα, περὶ οὗ ὁ μέχρι τοῦδε λόγος. Τὸ χωρίον εἶνε ἡ περιγραφὴ μιᾶς τῶν ἐπὶ τῆς *Β'* χώρας δώδεκα παραστάσεων :

Ε', *ιζ'*, 12. Δύο δὲ ἄλλας γυναῖκας ἐς ὄλμους καθικνουμένας ὑπέρους, *φάρμακα* εἰδέναι σφᾶς νομίζουσιν, ἐπεὶ ἄλλως γε οὐδὲν ἐς αὐτάς ἐστὶν ἐπίγραμμα.

Ἐὰν ἐρμηνεύσῃ τις τὸ χωρίον τοῦτο ἀκριβῶς κατὰ τὴν παραδεδομένην αὐτοῦ γραφὴν, θέλει λάβῃ ἔννοιαν οὐχὶ ὀρθήν, νομίζομεν, τὴν ἐξ ἧς· δύο ἄλλας γυναῖκας, αἵτινες εἰς ὄλμους καθικνοῦνται ὑπέρους (εἰς ἰγδία κοπανίζουσι) ταύτας (οἱ ἐξηγηταὶ) νομίζουσιν ὅτι ἴσασι *φάρμακα*. Οὐδεμία εἰκὼν γλυπτικὴ εἶνε ἱκανὴ νὰ παραστήσῃ τὰς γνώσεις, τὰς ὁποίας ἔχει τις· δύναται νὰ ὑποδείξῃ τὸ τί εἶνέ τις, ἢ τί πράττει, οὐχὶ δὲ καὶ τὸ τί εἰξεύρει· δύναται διὰ τίνος εἰκότος νὰ παρασταθῇ ἡ διάνοια ἢ πρόθεσις τίνος, ἅπερ ἐκδηλοῦνται δι' ἐξωτερικῶν σχημάτων, οὐχὶ δὲ καὶ ἡ καθαρῶς ἐπιστημονικὴ ἢ τεχνικὴ γνῶσις, οἷον τὸ *φάρ-*

μακα εἶδέναι. Νομίζομεν λοιπὸν ὅτι τὸ χωρίον εἶνε ἐφθαρμένον καὶ προῆλθεν ἐκ κακῆς ἀναγνώσεως τῆς γνησίας γραφῆς : *φαρμακίδας εἶναι*· διότι τὸ *φαρμακίδας εἶναι* γραφόμενον παλαιογραφικῶς καὶ κατὰ τὸ σύνθηδες ἀμάρτημα τῶν παλαιῶν ἀντιγράφων, ἐν οἷς τὸ *ι* γράφεται διὰ τοῦ *ει*, δὲν φαίνεται πολὺ ἀπέχον τοῦ *φάρμακα εἶδέναι* :

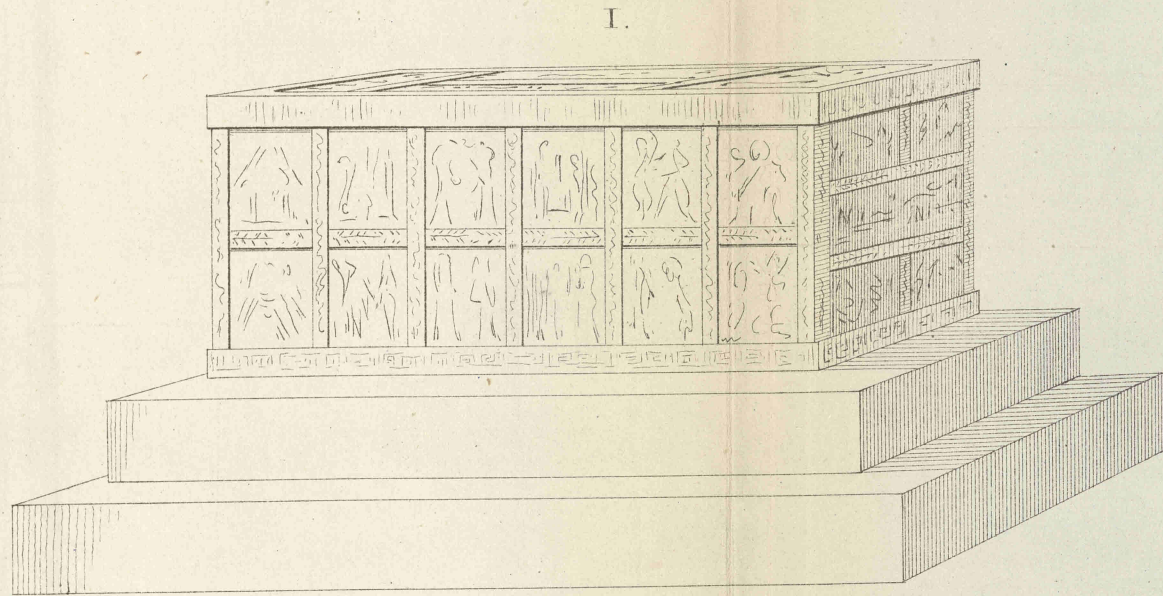
ΦΑΡΜΑΚΕΙΑ' ΕΙΝΑΙ = φαρμακίδας εἶναι

ΦΑΡΜΑΚ' ΕΙΔΕΝΑΙ = φάρμακα εἶδέναι.

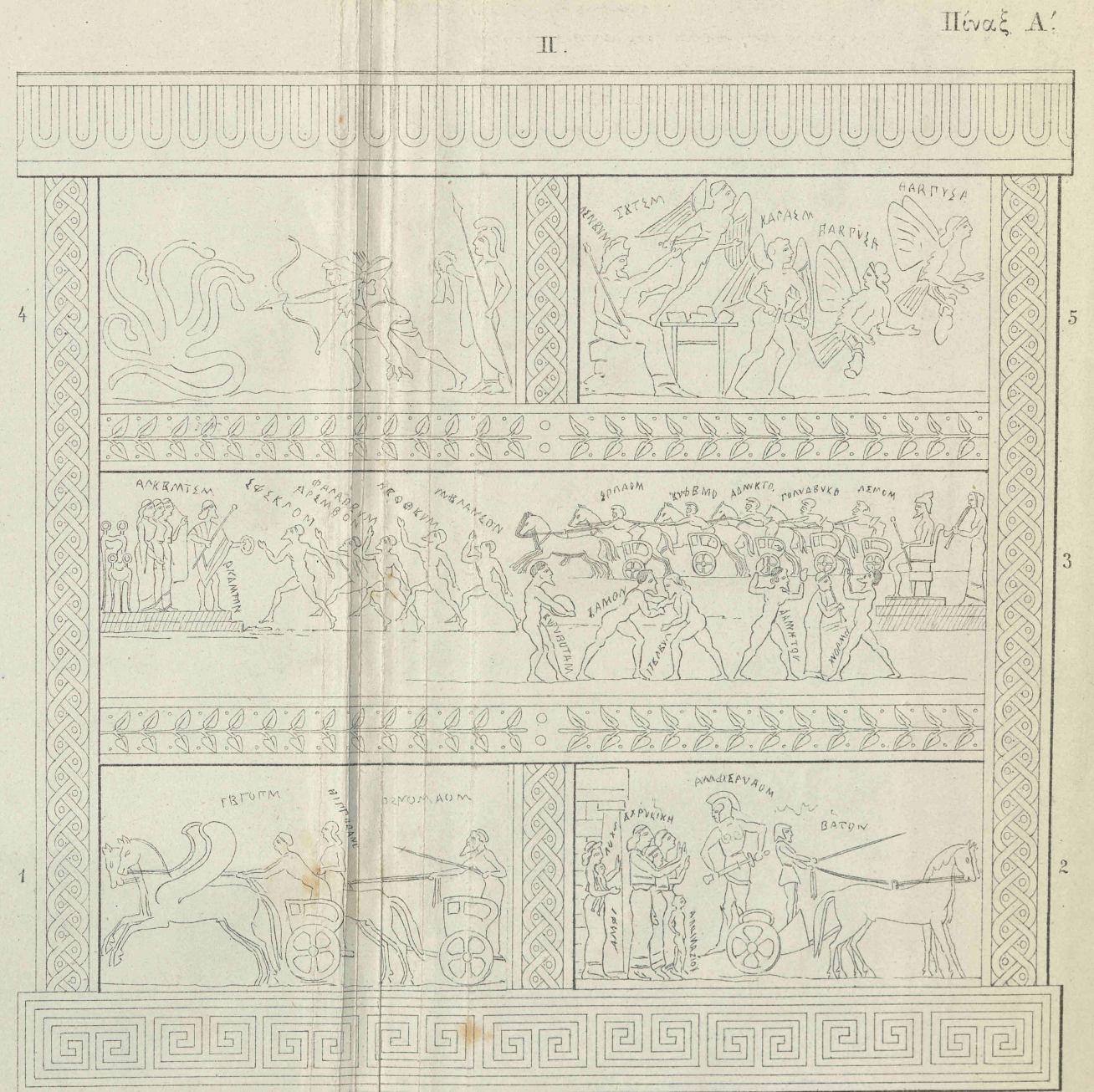
Διὰ τῆς διορθώσεως ταύτης λαμβάνει τὸ χωρίον ἔννοιαν λογικωτάτην : νομίζουσιν ὅτι αἱ γυναῖκες ἐκείναι αἱ εἰς ἰγδία κοπανίζουσαι εἶνε *φαρμακίδες* ἤγουν *φαρμακεύτριαι* (μάγισσαι). Ὁ τύπος *φαρμακίς* θηλ. τοῦ *φαρμακεύς*, εἶνε εὐχρηστότερος παρὰ τοῖς ἀρχαίοις καὶ δοκιμώτερος, ἢ ὁ ἕτερος *φαρμακεύτρια*, (θηλ. τοῦ *φαρμακευτής*), ὅστις μόνον παρὰ τῷ Εὐσταθίῳ εὐρίσκεται καὶ ὡς ἐπιγραφή τοῦ β'. εἰδυλλίου τοῦ Θεοκρίτου. Πρὸς τὸ ἡμέτερον χωρίον παραβλητέον τὸ παρὰ τῷ αὐτῷ Πausanias Θ', ια', 3. «Ἐνταῦθα εἰσιν ἐπὶ τύπου γυναικῶν εἰκόνες· ἀμυδρότερα ἤδη τὰ ἀγάλματα· ταύτας καλοῦσιν οἱ Θεβαῖοι *Φαρμακίδας*, πεμφθῆναι δὲ ὑπὸ τῆς Ἥρας φασὶν ἐμπόδια εἶναι ταῖς ὠδίσιν Ἀλκμήνης.»

ΙΩΑΝΝΗΣ ΠΑΝΤΑΖΙΑΗΣ.

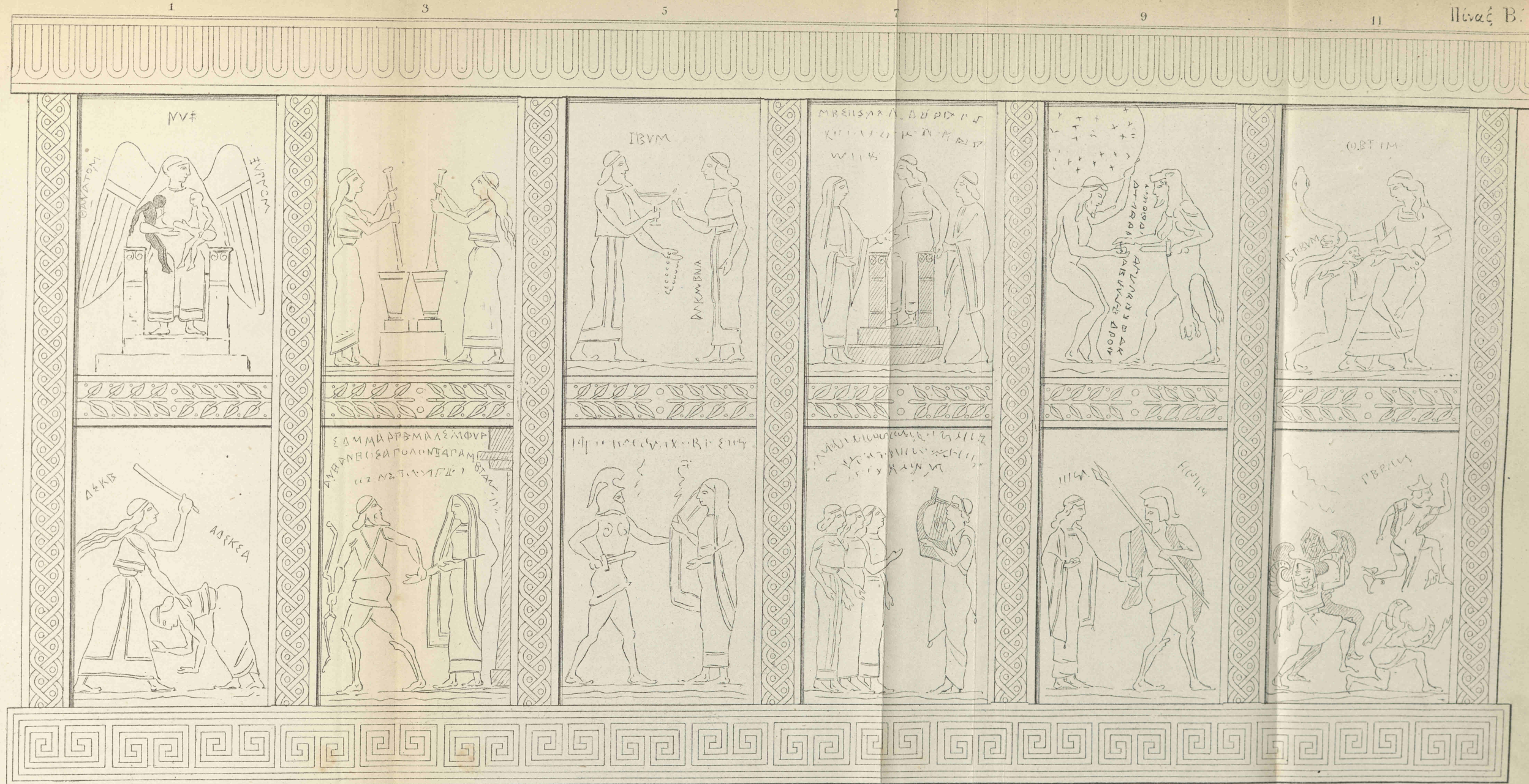

- 1) Οὐράτος δῶναι Τεγῶα.
- 2) Ἀγριαῶν οὐρία νῆγ.
- 3) Ἄγῶν εἰσι Τεγῶα.
- 4) Κραυγῆς κοφεῖον ὕδαν.
- 5) Πυρεῖς καὶ οἱ παῖδες τοῦ Ποσειῶν δῶναι
εἰς Ἀσπιδίαν.

1. Νύξ γένουσα τὸν Σάραρον καὶ Τύρον.
2. Διώνη καὶ Ἀδρυία.
3. Διώνη γενναῖα, παρναῖα.
4. Τόας ἀγὼν Μάκωνόων.

5. Λεὼς καὶ Ἀγυρνὴν.
6. Μενέλαος ἐνυδόμενος Ἐχέην.
7. Μινεία ἐπὶ ὀρόρων, Σάραρον, Ἀγγοδὴν.
8. Ἀσέππων καὶ Μούσαι.

9. Ἀγας καὶ Ἀγυρνὴν.
10. Ἐννέριος καὶ Ἀγγοδὴν.
11. Τηγεῖς καὶ Τέως.
12. Τεγεῖες ἐνυδόμενοι Τηγεῖα καὶ Τέως.

